

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1894—1895.

Vergadering van Vrijdag 21 December 1894,
's avonds ten 7½ uur.

Voorzitter: Generaal NETSCHER.

Aan de orde is de ballotage van candidaten.

De VOORZITTER verzoekt de heeren van Ravenswaay en Buhlman met hem het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot leden worden toegelaten de heeren :

H. J. Inden, J. J. Korndörffer, T. H. W. de Quartel en E. D. van der Sleesen, allen 2e Luitenant der Infanterie, te Amersfoort; H. Vermeulen, 2e Luitenant der Infanterie, te Assen; W. H. L. Vogel, 2e Luitenant der Infanterie, te Breda; C. S. Gomm en H. Mulder, beiden 2e Luitenant der Infanterie, te Geertruidenberg; W. J. M. Diekhof, K. van Drunen, H. G. Koster en L. G. de Mooij, allen 2e Luitenant der Infanterie, te Leenwarden; J. L. M. van den Brandhof, V. J. Klijnsma en J. Leijds, allen 2e Luitenant der Infanterie, te Leiden; J. Gouwe en G. Haenen, beiden 2e Luitenant der Infanterie, te Middelburg; W. M. Eugelberts, 1e Luitenant der Artillerie, P. A. van Leenwen, 2e Luitenant der Artillerie, en W. E. van Putten, 1e Luitenant der Artillerie, te Naarden.

Aan de orde is thans het voorstel van het bestuur van financiëlen aard.

Het voorstel, reeds op het convocatiebillet voor de vergadering van 30 November vermeld, luidt aldus :

»Het Bestuur — getroffen door den heldenmoed en de volharding waarmede onze troepen in Indië de grootste gevaren, vermoedenissen en ontberingen trotseeren, thans op Lombok en reeds sedert zoovele jaren te Atjeh — en wenschende dat de Vereeniging blijk geve, zich aan te sluiten bij de algemeen in den lande ontstaene beweging tot erkenning dier diensten, stelt voor :

»Aan onze kameraden van het Oost-Indische leger een »klein, doch daadwerkelijk bewijs van hulde en erkentelijkheid van wege de Vereeniging aan te bieden, door eene »som van f 1000.— ter beschikking van het Comité van »het Roode Kruis te Batavia te stellen, ten einde daarmede »te gemoet te komen in den aankoop van die extra-behoefsten welke door dat Comité wenschelijk zullen worden »gemaakt, tot verkwikking en veraangenaming voor onze »dapperen strijders, zoowel soldaten als officieren, op Lombok »en te Atjeh.”

Bij dat voorstel was gevoegd de volgende toelichting :

»Gaarne erkent het Bestuur dat de bestemming van deze som volgens het Reglement niet tot den eigenlijken kring der bemoeiingen van onze Vereeniging behoort en verlangt daarom, dat de maatregel in eene Algemeene Vergadering worde gehomologeerd, ingevolge Art. 39 van het Reglement der Vereeniging.

»Het Bestuur wordt gedreven door een gevoel van sympathie voor het Indische leger en durft hopen op de instemming van de groote meerderheid der leden met dit denkbeeld.

»Het voorstel, tot uitvoering waarvan de gelden in de kas der Vereeniging voorhanden zijn, wordt gedaan zonder daarmede eenig précédent voor de toekomst te willen scheppen en

als geheel exceptioneele maatregel waartoe alléén de zeer bijzondere tijdsomstandigheden aanleiding geven.

Het Bestuur :

P. M. NETSCHER (*Voorzitter*).

M. H. J. PLANTENGA (*Onder-Voorzitter*).

L. J. W. VAN ROUVEROY.

JHR. MR. V. BAUD.

JHR. MR. R. A. KLERCK.

G. J. W. KOOLEMANS BELJEN.

L. W. J. J. RAMAER.

J. DE WAAL.

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN (*Secretaris
en Penningmeester*).

's-Gravenhage, 26 October 1894."

DE VOORZITTER. Mag ik de heeren verzoeken, die in het bezit zijn van procuratiën van leden buiten deze stad om deel te nemen aan de stemming over het financieel voorstel, deze aan den Secretaris ter hand te stellen. Ik wensch hierbij te doen opmerken dat in de circulaire, waarbij de procuratie is toegezonden, eene vergissing is ingeslopen. Daarin wordt gezegd: »Elk niet op de vergadering tegenwoordig lid" enz. Dit had moeten zijn: »elk niet op de vergadering tegenwoordig lid van buiten de stad." Dit blijkt uit artikel 39 van het Reglement.

Zij dus, die in den Haag wonen, kunnen zich niet doen vertegenwoordigen. Dat is nu wel niet zoo als het m. i. behoort, maar het Reglement luidt nu eenmaal zoo. Bij gelegenheid kan daarin echter verandering worden gebracht, men kan toch, hier wonende zeer goed verhinderd zijn in persoon zijn stem uit te brengen en toch de gelegenheid willen hebben over eenig voorstel mede te stemmen.

Wanneer er dus heeren zijn, die procuratiën hebben van leden uit deze stad, dan kunnen zij daarvan thans geen gebruik maken.

Ik open thans de beraadslagingen over het voorstel van het Bestuur.

De heer DE WIJS. Het zal wel onnoodig zijn te zeggen, dat ik, als oud-officier van het Indisch leger, met buitengewoon veel sympathie ontvangen heb het voorstel van het bestuur om een bewijs van hulde aan het leger te brengen.

Wanneer ik dan ook het woord heb gevraagd, dan is het enkel om de vraag te opperen: of de wijze, waarop het bestuur het geld wil besteden op dit oogenblik wel practisch zou wezen.

Ik begrijp volkomen dat het bestuur heeft willen geven een bewijs van sympathie en hulde. Doch ik vraag: of nu wel het geven van het geld aan het Roode Kruis de meest practische weg is om aan die hulde uiting te geven?

Zoo als de heeren weten, is de werkkring van het Roode Kruis zeer beperkt ten aanzien van het Indisch leger. Bij de Europeesche legers voorziet het ook vrijwillig in den geneeskundigen dienst. In Indië behoeft dit niet; onze geneeskundige dienst is daar voldoende om in de behoeften op het slagveld te voorzien. In dit opzicht bestaat er dus voor het Roode Kruis in Indië geen eigenlijke werkkring.

Dit is geenszins om het werk van die instelling gering te schatten. Ik heb zelf meermalen in Indie de goede hulp van het Roode Kruis kunnen waardeeren en ik herinner mij zeer goed hoe de menschlievende von Bultzingslöwen heul en troost bracht waar dit noodig was.

Het is dus niet om iets tegen het Roode Kruis te zeggen; maar ik zou het jammer vinden wanneer de kiesche uiting van sympathie van deze Vereeniging, op de eene of andere wijze verloren ging.

Ik lees hier in een Indisch blad:

Tot en met heden ontving het Centraal Comité van het Roode Kruis de volgende geldelijke bijdragen:

van H. H. M. M. de Koningin en de Koningin	
Regentes	f 1000
uit Nederland v/d. Minister van Koloniën »	8000
uit Nederland van het Hoofd-comité van	
het Roode Kruis te 's-Gravenhage . . »	8871.71
van Z. E. den Gouverneur Generaal . . »	200
van Ingezeten in Ncd.-Indië »	29346.20
	f 47417.91

Voorwaar is het cijfer hier genoemd een zeer ruim bedrag. Doch nu wensch ik ook te wijzen op een andere instelling, waarvan ik de eer heb secretaris-penningmeester te zijn, nl. de Centrale Commissie voor het verleen van ondersteuning aan nagelaten betrekkingen van in Indië gevallen militairen.

Wanneer wij de gift doen toekomen aan het Roode Kruis (gelukkig is de hoofdtroep reeds van Lombok terug), dan wordt het geld gedeponceerd bij het comité van die instelling en zal men niet dadelijk weten welke bestemming er aan te geven. Wordt daarentegen het geld in ons fonds gestort, dan zal men dadelijk weten waarvoor het te bezigen en zal dit zeker in Indië ook beter effect hebben.

Nu zou men misschien kunnen zeggen: il prêche pour sa paroisse; maar dit is toch geenszins het geval. Op nog andere wijze kan deze Vereeniging een blijk van groote sympathie aan de dapperen van Lombok geven. Wanneer men bijv. het bericht over de verleende decoratiën afwacht en dan aan alle gedecoreerden van wege deze vereeniging een militaire orde geeft, dan zal dit zeker een zeer diepen indruk maken.

Mijn voorstel is dus om de f 1000 te storten in het nationaal fonds voor de nagelaten betrekkingen. Mocht dit voorstel geen sympathie vinden, dan zou ik in overweging geven er een andere bestemming aan te geven.

De heer BOSSCHART. Hoewel mij, mijnheer de Voorzitter, het gras reeds eenigszins voor de voeten is weggemaaid, waag ik het toch in deze Vereeniging een woord, met de meeste bescheidenheid, in het midden te brengen. Mijne bedoeling is volstrekt niet om, gelijk de heer de Wijs gedaan heeft, een ander voorstel te doen.

Ik wensch alleen maar mijn stem te motiveeren ook al ben ik daardoor gedwongen mijne schepen achter mij te verbranden.

Zooals u misschien bekend is, heb ik een paar jaar in Indië gediend en ben daar 't zij als belanghebbend bezoeker of wel als lijder in het hospitaal, eenigszins in kennis gekomen met de werkings-sfeer van het Roode Kruis. Nu is het mijne bedoeling volstrekt niet omtrent die instelling iets kwetsends te zeggen,

maar wel wensch ik in een paar woorden mijne ondervinding mede te deelen.

Bij dergelijke gelegenheden dan, heb ik opgemerkt dat, naast den niet genoeg te prijzen ijver van de Indische officieren van gezondheid, die heeren er dikwijls over klaagden dat zij bij al hunne administratieve bemoeiingen met het verstrekken van voedsel, zich de handen gebonden voelden door de bestaande bepalingen en dat zij niet zulke versnaperingen aan hunne zieken geven konden als zij noodig oordeelden.

Een ziek mensch is nu eenmaal een lastig mensch.

Ik zelf heb b. v. wel eens, daarbij gebruik makende van de mij ten dienste staande middelen wat binnengesmokkeld.

Ik herinner mij ook dat zich, bij gelegenheid van de gebeurtenissen bij Kota Tocankoc in den Kraton, een dames-comité vormde.

Door die dames werden de gewonden toen bezocht en hun iets aangeboden. Was het ook al niet veel dan was 't ook hier zeker meer:

Tel donne à pleines mains qui n'oblige personne,
La façon de donner vaut mieux que ce qu'on donne.

(CORNEILLE.)

Het stak in ieder geval menig armen drommel, een hart onder den riem.

Ik herinner mij ook, als kommandant, op mijn eigen post, dat ze, toen er eens veel dooden en gewonden lagen, met een bus rond gingen, om door de opbrengst er van aan de gewonden eenige versnapering te kunnen bezorgen.

Maar Mijnheer de Voorzitter van de werking van het Roode Kruis herinner ik me niets. Of neen! Ik herinner me dat we in 1882, tot onze groote ergernis de geheele gezonde compagnie moesten laten aantreden om een stukje Spaansche zeep en eenige sigaren nit te deelen.

Bij de gelegenheden, die ik op het oog heb, was er opeenhooping van zieken of gewonden. Ik zelf lag gedurende vijf weken zwaar gewond te bed, en wat ik mij ook daarbij van het Roode Kruis herinner is zijne geheele afwezigheid."

Deze ondervinding nu geeft mij aanleiding om de meening

uit te spreken, dat m. i. het Roode Kruis het geld niet hard noodig heeft. De werkring van die inrichting heb ik nooit gesnapt en van daar dan ook dat het voorstel van het Bestuur, zoo als het daar ligt, mijne sympathie niet heeft.

Ware het mogelijk het geld op de eene of andere wijze aan den commandant op Lombok te doen toekomen of rechtstreeks aan de jongens, die daar gevochten hebben, dan was 't iets anders. Maar met het voorstel zoo als het nu gedaan is, kan ik geenszins medegaan.

De VOORZITTER. De heeren zullen wel willen gelooven dat de quaestie van de bestemming aan de gelden te geven, niet zoo lichtvaardig door het Bestuur is uitgemaakt.

Het Bestuur heeft zeer zeker ook gedacht aan het belangrijk fonds, waarvan zoo straks door deszelfs geachten secretaris het doel is niteengezet en dat ook zeer onze sympathie heeft; maar het Bestuur heeft ook niet vergeten dat dit fonds bestemd is voor de *nagelaten betrekkingen* van in Indië gevallen militairen.

Ieder militair nu is niet zoo gelukkig vrouw of kinderen te hebben; wanneer dus het geld aan dat fonds gegeven wordt, dan krijgen de arme ongetrouwde militairen niets.

Dit nu heeft in hoofdzaak het bestuur er toe geleid voor te stellen het geld aan het Roode Kruis te geven. Wij dachten daarbij aan de vele diensten reeds vroeger door die instelling bewezen — ik heb er geenszins die min gunstige gedachte van als de heer Bosschart — en wij werden bezielde door de schoone herinnering aan von Bultzingslöwen en zoo vele anderen. Van daar ons voorstel. (1)

Zeer zeker was er bij ons geen geringschatting van het doel van het fonds door den heer de Wijs besproken. Konden wij over veel meer geld beschikken, dan zouden wij zeker wenschen zoowel aan de eene als aan de andere instelling een zekere som te geven.

(1) De later uit Lombok ontvangen meer uitvoerige berichten hebben het Bestuur bevestigd in zijne waardeering van het Roode Kruis, door de ook op Lombok bewezen goede diensten.

Maar vermits wij moesten kiezen, meenden wij te moeten komen tot het voorstel door ons gedaan. Er was ook gedacht aan den weg, door den heer Bosschart aangegeven, n.l. om de gelden te verdeelen onder de militairen der expeditie. Doch wij vonden dat minder doelmatig daar alsdan onze wapenbroeders in Atjeh zouden uitgesloten zijn en ook minder voegzaam; ieder zou dan immers maar eene onbeduidende kleinigheid hebben kunnen krijgen. (1)

Overigens constateer ik, dat geen der beide heeren enig bezwaar heeft ingebracht tegen het hoofddenkbeeld van het bestuur, terwijl ik tevens erken, dat het voorstel gelijk staat met eene tijdelijke wetwijziging en dat het niet in rechtstreeksch verband staat met het doel dezer vereeniging.

Maar daarom dan ook heeft het bestuur gemeend deze omslachtige wijze van handelen te moeten kiezen evenals of het gold eene wijziging van het reglement.

Wat nu de aanwending der in het voorstel bedoelde som betreft: dat de heeren de Wijs en Bosschart er minder mede ingenomen zijn, neem ik hen volstrekt niet kwalijk; wij zijn in een vrij land, waar ieder zijne opinie onbeschrond kan uiten; maar de argumenten door beide heeren aangevoerd, hebben mij niet overtuigd.

Wanneer de heer de Wijs evenwel ook een bewijs van belangstelling zou willen hebben voor zijn fonds, aangezien het Roode Kruis het niet zoo hoog noodig heeft, dan zou er misschien een moyen-terme te vinden zijn, door aan ieder de helft te geven; maar om in het geheel niets aan het Roode kruis te geven, daartoe zou ik en ik geloof ook het geheele Bestuur niet gaarne medewerken.

Intusschen meen ik dat het 't regelmatigst zal zijn het eerst te stemmen over het voorstel van den heer de Wijs.

De heer DE WIJS: U zeide zoo even, mijnheer de Voorzitter, dat niet alle soldaten in het bezit zijn van vrouw of kinderen.

(1) f 1000 verdeeld onder de ongeveer 4000 man sterke Lombokexpeditie zou een kwartje per hoofd hebben uitgemaakt!

Dat is volkomen juist; doch ook die ongehuwde soldaten kunnen betrekkingen nalaten, ouders, broeders, zusters, onwettige kinderen, die hulp behoeven.

Voorts wensch ik er op te wijzen dat in de statuten, die zullen worden vastgesteld, ook de bepaling wordt opgenomen dat, wanneer de financiën dit toelaten, ook onderstand zal worden verleend aan die Indische soldaten, welke in Nederland terugkeeren en niet in het onderhoud van hun gezin kunnen voorzien.

De strekking van dit fonds is dus — en ik stel er prijs op dat aan de Indische officieren duidelijk te maken — om naast den Staat, die nu eenmaal moet reglementeeren, een particulier fonds te hebben dat kan ingrijpen in diep gevoelde behoeften en niet aan vaste wetten en bepalingen gebonden is, doch van den regel kan uitgaan: help, waar 't meest behoefte is aan hulp, waar de nood 't grootste is.

Ik herinner mij twee gehuwde Kapiteins, die beiden doodelijk ziek van een vermoeienden tocht in Atjeh terugkeerden. De een had een vrouw met 2, de andere een vrouw met 7 kinderen. De eerste stierf 7 maanden na zijner terugkeer — zijner vrouw kreeg landspensioen. De ander werd naar Holland gezonden, sleepte zijn treurig bestaan van hospitaal naar ziekenhuis voort, werd van de eene specialiteit naar de andere gezonden, verteerde al zijn spaarpenningen en — stierf 13 maanden na het ontstaan der ziekte. Zijn vrouw met hare 7 kinderen kreeg geen landspensioen. In zoo'n geval kan een particulier fonds helpen, niet, zooals de Staat, aan allerlei regels en reglementen gebonden.

Elke bijdrage is dus welkom; elke f 1000 levert f 40 rente en elke f 40 rente heeft hooge waarde. Ik herhaal dus mijn voorstel de f 1000 aan het centrale Comité te geven.

De VOORZITTER: Ik zal thans in stemming brengen het voorstel van den heer de Wijs. Wordt dit afgestemd, dan komt het voorstel van het Bestuur in stemming.

De heer von SCHMID: Mijnheer de Voorzitter. Alvorens U

het voorstel van den heer de Wijs in stemming brengt, wilde ik een vraag doen, die ik meen dat ontkennend moet worden beantwoord. Zij is deze: kan het plan dat nu door u aan de orde is gebracht wel geacht worden een amendceering van het bestuursvoorstel uit te maken? Zou van het voorstel de Wijs kunnen gezegd worden, dat het slechts in onderdeelen afwijkt van hetgeen het Bestuur aan de vergadering voorlegde? Zooals ik zei, ik geloof van neen; wij hebben hier te doen niet met een gewijzigd bestuursvoorstel, maar met een nieuw denkbeeld. En omdat dit voorstel niet bij convocatie is bekend gemaakt, mag wellicht de vergadering zich ook niet bevoegd achten, het in behandeling te nemen.

De gestelde vraag krijgt meer relief, nu het mij zooeven uit een gesprek aan de bestuurstafel blijkt, dat aan die tafel de meening wordt voorgestaan als zou het dépôt van stemmen vóór het bestuursvoorstel, aldaar bij procuratie aanwezig, in rekening kunnen gebracht worden tegen het voorstel de Wijs. Dit zou toch niet wel aangaan. De leden, hier bij procuratie tegenwoordig, zouden daarvan zeker opzien. Wil men aan de bedoeling van deze leden een zuivere uitdrukking geven, dan moet, nu het bestuur zijn voorstel handhaaft, eerst daarover gestemd worden.

Is dan na die stemming, over het voorstel de Wijs niet reeds van zelf beslist, en meent de vergadering, dat zij bevoegd is, dit voorstel in behandeling te nemen dan zou zij, met uw goedkeuring, Mijnheer de Voorzitter, daartoe kunnen overgaan. Maar welke volgorde men neme, het zou te betreuren zijn, indien hier een onzuivere stemming plaats had en dat zou m. i. het geval zijn, wanneer men de voorstemmers van het bestuursvoorstel, voor zoover zij hier niet oordeelen en spreken kunnen, als tegenstemmers van het plan de Wijs in rekening bracht. Want een dergelijk verband bestaat er tusschen de beide voorstellen niet.

De VOORZITTER: Volgens het reglement kunnen wijzigingen in een voorstel met het voorgestelde in verband staande, ook dadelijk behandeld worden, wanneer de meerderheid daarin toestemt.

De vraag nu, of over het voorstel van den heer de Wijs kan gestemd worden, wordt daarop door de vergadering toestemmend beantwoord.

Thans wordt het voorstel van den heer de Wijs in stemming gebracht en *verworpen* met 35 tegen 23 stemmen. Zeven leden houden zich buiten stemming.

Daarop vraagt de heer de heer de Wijs het woord, dat hem gegeven wordt.

De heer DE WIJS: Na het gevoerd debat, meen ik dat de vereeniging een bewijs van practischen zin zou geven, wanneer besloten zou worden de som van f 1000 te splitsen, de helft te geven aan het Roode Kruis en de andere helft aan het fonds voor de nagelaten betrekkingen.

Ik doe daartoe het voorstel.

De VOORZITTER. Het bestuur verklaart het aldus gewijzigde voorstel van den heer de Wijs thans over te nemen.

Het wordt nu in stemming gebracht en *aangenomen* met 40 tegen 20 stemmen, terwijl 6 leden zich van stemming onthouden.

De heer S. VAS DIAS. Mijnheer de Voorzitter! Het staat vast, dat de zoo even gehouden stemmingen, welke ook de uitslag daarvan moge zijn geweest, volkomen wettig zijn. Zoo ooit, dan is echter dezen avond bewaarheid het spreekwoord, dat de ondervinding de beste leermeesteresse is. Immers hebben wij thans eens in de praktijk kunnen nagaan de toepassing van de bepaling van het reglement, waarvan het beginsel toejuiching verdient, waarbij aan leden buiten den Haag wonende, wordt toegestaan, per procuratie hunne stem te doen uitbrengen door een lid, gevestigd in de plaats waar zich de zetel van de Vereeniging bevindt.

Men moge over de toepassing, die aan bedoelde bepaling wordt gegeven, verschillen, — zij bestaat nu eenmaal en het Bestuur had volkomen gelijk toen het de opmerking maakte, dat het recht aan den houder eener procuratie gegeven om over eenig voorstel te stemmen, zich uitstrekt ook tot de wijzigingen, staande de vergadering, voorgesteld.

Waar nu, gelijk hier, een voorstel uitgaat van het bestuur, ligt 't in den aard der zaak dat 't zijn voorstel blijft verdedigen en de standvastigheid, waarmede 't dit gedaan heeft, verdient ongetwijfeld aller hulde en waardeering.

Met eerbiediging van het bestaande recht, zij 't mij evenwel vergund met een enkel woord te wijzen op de zonderlinge gevolgen, die daaruit voortvloeien.

Immers wat zal men gewoonlijk zien gebeuren en hebben wij trouwens heden avond kunnen gadeslaan? Dat het gewoonte is van de elders wonende leden, de meeste procuratiën toe te zenden aan het bestuur en bepaaldelijk aan den geachten secretaris, die ook thans de meeste in handen had. Dit is zeer verklaarbaar omdat de machtigingen dan terecht komen aan het adres, de woonplaats of den zetel der Vereeniging. Tengevolge daarvan komen bijna alle procuratiën in handen van bestuursleden, die alzoo over hun voorstel zooveel maal mogen stemmen als het getal procuratiën van ieder bedraagt.

Daardoor ontstaat het gevaar dat eene vrij talrijke vergadering door het ten aanzien van zijne voorstellen *solidaire* bestuur kan worden overstemd waardoor de vrije wil der vergadering zich niet zou kunnen niten.

En in aanmerking nemende, dat steeds tusschen het Bestuur en deze vergadering zulk een aangename samenwerking bestond, zou ik ongaarne zien, dat de bestendinging van die welwillende verstandhouding door verschil van zienswijze over reglementaire bepalingen, verstoord zou worden.

Daargelaten de zonderlinge toestand, dat in een land waar tot dusver slechts een klein gedeelte der bevolking kiesrecht bezit, in deze Vereeniging bepalingen bestaan volgens welke men, behalve zijne eigen stem, nog 19 bovendien kan uitbrengen, — zou ik, daar ik bij den aanvang der vergadering den geachten voorzitter van mogelijke reglementswijziging hoorde gewagen, het Bestuur wel in overweging willen geven, daarbij tegelijkertijd zijne aandacht te wijden aan een wijziging van art. 39 van ons Reglement, opdat moeilijkheden als heden avond zijn gerezen, zich in het vervolg niet meer kunnen voordoen.

De VOORZITTER. Het spreekt van zelf, dat ieder hier zijn gevoelen openhartig kan mededeelen. Wanneer tot eene wijziging van het reglement mocht worden overgegaan, zal ook de wijziging van artikel 39 zeker in ernstige overweging worden genomen. Maar dat heden avond het bewijs zou zijn geleverd van de verkeerdheid van den bestaanden toestand, kan ik niet toestemmen, want niemand is verplicht zijne procuratie aan het bestuur te zenden; men kan die ook aan de leden doen toekomen, gelijk dan ook inderdaad heden avond voor sommigen het geval is geweest.

Dat men de meeste procuratiën aan het bestuur heeft gegeven bewijst alléén, dat het voorstel van het bestuur in den smaak viel van die leden en zij die geen procuratie hebben gezonden, kunnen geacht worden van zelf tevreden te zijn, want als zij tegen het voorstel waren geweest, dan zouden zij daarvan wel hebben doen blijken.

De heer EIJKEN. Mijnheer de Voorzitter, ik wensch nog slechts eene vraag te doen. Ik ben niet geheel bekend met het reglement. Maar ik hoor, dat een voorstel, om aangenomen te zijn, moet hebben verkregen twee derden van het aantal stemmen. Nu zou ik wenschen te weten of dit aantal is de som van vóór en tegen dan wel het getal aanwezige leden; in welk laatste geval ik kom tot $\frac{2}{3}$ van 40 vóór, 20 tegen en 6 discrete of 44 stemmen zoodat wij op die wijze niet het vereischte getal stemmen vóór het voorstel zouden hebben.

De VOORZITTER. Gij vergist u, er komen alleen in aanmerking zij, die gestemd hebben.

De heer EIJKEN. Dus vóór en tegen. Ik dank u, mijnheer de Voorzitter.

De VOORZITTER: Ik meen dus dat dit punt verder buiten bespreking kan blijven.

Het doet mij overigens veel genoegen M. H. dat, ook bij verschil van gevoelen omtrent de wijze van uitvoering, het

hoofddenkbeeld van het bestuur ingang heeft gevonden en ik had trouwens niet anders verwacht. Wel zal nu het voorstel van het bestuur niet uitgevoerd worden zooals het ontworpen was, maar het is ons niet te doen om *rechthaberei* in den vorm, wel om het doel.

Dit doel M. H. is: uiting te geven aan ons kameraadschappelijk gevoel voor het Indisch leger en, in weerwil van de discussiën, die hier heden avond gevoerd zijn, is dat doel volkomen bereikt, en is het mij aangenaam ten slotte te mogen constateeren, dat de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, met de thans gevoteerde som van f 1000 (hoe dan ook besteed) een stoffelijk blijk kan geven van hulde en sympathie aan onze wapenbroeders in Indië, die zulks zoo overwaardig zijn.

(*Applaus*).

De heer BREIJER: M. de Voorzitter. Het zij mij vergund u en de overige leden van het bestuur dank te betuigen voor het bewijs van sympathie, zoo even betoond aan de soldaten van allen rang en stand, die op Lombok en te Atjeh de vermoeienissen en ontberingen te verduren hadden en nog hebben, noodwendig verbonden aan den dienst te velde. Dit bewijs van belangstelling zal zeker door het geheele Indische leger op hoogen prijs worden gesteld. Ook zij, die tegen het voorstel van het bestuur hebben gestemd, zijn — daarmede wensch ik mij te vleien — niet met minder sympathie voor het Indisch leger bezield; de motieven der tegenstemmers kunnen zeer verschillend en alleszins gegrond zijn en terecht hebben ook die Heeren aan hun overtuiging uitdrukking gegeven.

Ik zou dit punt dan ook niet aangeroerd hebben, ware het niet, dat er in den laatsten tijd in de militaire pers in Nederland een wanklank is gehoord, die de gevoelens van kameraadschap van Indische jegens Nederlandsche officieren zou kunnen verstoren. In een artikel in het Tijdschrift »De landsverdediging», heeft een anoniem schrijver n.l. zijn overtuiging ingang willen doen vinden, dat het voorstel van het bestuur moest worden afgestemd.

Gaarne erken ik, dat de schrijver daartoe het recht had, en, dat ik niets wensch in te brengen tegen het doel dat hij wilde bereiken, moge blijken uit het feit dat ik mij zooeven zelf van stemming heb onthouden; maar ik protesteer tegen een zijner argumenten en tegen den vorm waarin dat is gegoten, waar de schrijver zegt: »Die / 1000.— zouden heel wat nuttiger »worden aangewend, wanneer zij werden bestemd voor een »prijsvraag:

»DE OORZAKEN DER LOMBOK-DEBACLE.

»Het bekroonde antwoord zou heldere begrippen verspreiden »en daardoor helpen voorkomen, dat voor een eventueel . . . »debacle opnieuw tonnen gouds moeten worden losgetrommeld.»

Ziet Mijne Heeren: die toon hier in een militair tijdschrift, in Nederland nitkomende, tegenover het geheele Indische leger aangeslagen, getuigt van weinig kameraadschappelijke zin en is ook weinig gepast.

Toch zou ik over die woorden van een ongenoemde nog niet gesproken hebben, wanneer niet de anonieme redactie zelve aan het hoofd derzelfde aflevering van het Tijdschrift in een door haar onderteekend artikel met klem de natie had opgeroepen, om een onderzoek te provoceren naar het voorgervallene op Lombok in 't laatst van Augustus, waarbij zij opstelligen toon reeds bij voorbaat nitmaakt, dat daar »een groote, onherstelbare, onvergeeflijke fout" is gemaakt.

Ik wil nu geenszins spreken over de al of niet wenschelijkheid van het instellen van een onderzoek.

Ik wil daarop zelfs niet zinspelen.

Maar wel wensch ik uit te spreken, dat ik het betreur, dat de aandrang daartoe uitgaat van een militair tijdschrift hier in Nederland; dit doet immers denken aan gevoelens jegens het Indische leger, die ons onaangenaam moeten aandoen.

In de vier jaren van zijn bestaan, heeft het tijdschrift »De Landsverdediging" het Indisch leger nagenoeg onbesproken gelaten.

Niet dat ik mij daarover beklag: in het minst niet; het

lag immers niet op den weg der redactie, het behoorde niet tot het door haar gepubliceerd programma.

Maar ik kan het ook evenmin betreuren. Want nu de redactie haar eerste persoonlijk blijk van belangstelling in het Indisch leger geeft, toont zij welke soort van belangstelling zij gevoelt, door de natie krachtig op te wekken tot het provoceeren van een onderzoek naar 't gebeurde op Lombok.

Zulk een provocatie lag toch allerm minst op den weg dier redactie, die daartoe haar programma geheel te buiten ging. Ik moet dan ook verklaren, dat ik het artikel zeer betreur, omdat het nadeel zou kunnen toebrengen aan den kameraadschappelijken geest tusschen de beide legers.

Maar daarom dan ook te meer is het nu aangenaam tegenover dien wanklank te stellen het bewijs van sympathie van deze vergadering gelegen in het thans aangenomen voorstel.

Zoo veel te aangenamer ook, te besluiten met datgene, waarmee ik begon: een warmen dank van een Indisch officier voor de kameraadschappelijke gevoelens aan u allen, Mijne Heeren en aan U, Mijnheer den Voorzitter, in het bijzonder.

De VOORZITTER: Wanneer nu niemand meer het woord verlangt, dan dank ik de heeren stemopnemers voor de door hen volbrachte taak en geef ik het woord aan den heer de Wijs tot het houden zijner voordracht.

Hierop wordt door den heer G. DE WIJS, gepensionneerd majoor van het Ned. Indisch leger, zijne voordracht gehouden over: »BRAND EN BRANDBLUSSCHING, DIT LAATSTE OOK MET BETREKKING TOT BELEGERDE VESTINGEN."

De heer DE WIJS:

MIJNE HEEREN!

Het was mij eene verassing, toen ik van het Bestuur dezer Vereeniging het verzoek ontving hier eene spreekbeurt te vervullen.

Niet zoo zeer omdat het houden van lezingen tot mijne bijzondere liefhebberijen behoort, maar omdat het voor een ge-

pensionneerde een aangenaam gevoel is, wanneer er nog eens aan hem wordt gedacht, vooral door een Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, waar zoovele talentvolle mannen jaarlijks de nieuwste uitvindingen op militair gebied, onderwerpen van hoog belang voor ons leger in Nederland en in Indië, ter sprake brengen.

Zal de scheepskapitein, die de groote vaart er aan heeft gegeven, nu wel niet om op zijn lauweren te rusten maar om toch verder binnengaats te blijven, zich niet geveleid gevoelen, wanneer hij nog eens over den bouw of het tuig van een zee-stoomer geraadpleegd wordt?

Bij het schrijven van den secretaris, waarin mij het verzoek werd gedaan, was een P.S. gevoegd, waaruit mij bleek, dat het aan ons Bestuur aangenaam zou zijn, wanneer ik een onderwerp betrekking hebbende op Indië zou willen kiezen. Uit het convocatie-biljet voor dezen avond is het u gebleken, dat ik aan dat verzoek geen gevolg heb gegeven. Trouwens het Bestuur was zoo welwillend zich met het door mij gekozen onderwerp van bespreking onmiddellijk te vereenigen.

Een onderwerp te bespreken, betrekking hebbende op Indië, dorst ik niet aan. Daarvoor is noodig, òf dat men steeds gebleven is op de hoogte van zijn tijd, òf dat men over eene rijpere ervaring beschikken kan dan de moesten zijner toehoorders, en daar is bij mij geen sprake van. In het Indische leger wordt hard gewerkt en die studie met de oorlogservaring, die men reeds zoovele jaren lang in de gelegenheid was op te doen, kweekt talentvolle mannen met veel ondervinding, aan wie ik zeker geen nieuws kan vertellen.

Nu beweer ik ook niet, dat »brand" iets specifiek Nederlandsch is, of zelfs bij onze Indische expeditiën geen groote rol speelt — daarvan weet ik mee te spreken, en menigen kamping heb ik verbrand of tot het in brand schieten mijn uiterste best gedaan, maar dat geschiedde in een tijd, dat ik nog niet kon vermoeden, dat de tweede helft van mijn ambtelijk leven aan *brandblussching* zoude gewijd zijn en over brand en blussching daarvan, vooral met betrekking tot Europeesche toestanden, wensch ik heden avond met u te spreken.

In de burgermaatschappij zijn er twee takken van dienst, die naar mijne meening de belangstelling van militairen ten volle verdienen, al ware het alleen, omdat het van het hoogste belang is, dat zij op militairen voet zijn ingericht ik bedoel de politie en de brandweer.

De politie is in ons vaderland *niet* populair, voor een deel een gevolg van de eigenaardige begrippen van vrijheid, die men in Nederland aantreft, anderdeels en van onze gebrekkige wetten, die een krachtige flinke organisatie der politie onmogelijk maken, waardoor weer een oordeelkundige handhaving van het gezag wordt tegengewerkt, en van onze rechtspraak, die, althans in het oog van den niet-jurist, den overtreder en misdadiger meer in bescherming neemt dan in het publiek belang wel wenschelijk is en tevens den ambtenaar van politie voortdurend bedreigt met vervolging en straf, wanneer de dikwerf onduidelijke wetten en verordeningen niet overeenkomstig de officiële vrij zonderlinge wetsinterpretatie worden nageleefd.

Dientengevolge is de taak der ambtenaren van politie eene hoogst ondankbare en in het laatste gedeelte van deze eeuw een hoogst moeilijke taak.

Worden, als gevolg van de ontzaggelijke nitbreiding der strijdkrachten in de meeste Europeesche staten en de vertienvoudigde uitwerking van geschut en draagbare wapenen, de oorlogen zeldzamer, omdat de Regeeringen, die over vrede of oorlog te beslissen hebben, opzien, om het sein te geven tot het vreeselijke bloedbad, dat een gevolg *moet* zijn van een oorlog tusschen de groote Europeesche mogendheden, toch wordt in elk Rijk *inwendig* een verwoede strijd gevoerd tegen de grondslagen, waarop onze maatschappelijke instellingen gevestigd zijn, en de dikwerf uitnemend georganiseerde en aangevoerde bonden en vereenigingen der ontevreden, van welke velen tegen geen enkel wapen opzien, ter bereiking van hunne onbereikbare doeleinden, stellen aan de handhavers van het gezag hooge eischen, nl. bedaard overleg, beleid, besluitvaardigheid en moed.

Ik zoude de grenzen van mijn bestek overschrijden, wanneer

ik hier de wenschelijkheid van eene meer militaire organisatie der politie nader ontwikkelde, doch zal wel geen tegenspraak ontmoeten, wanneer ik strenge tucht, degelijke oefening, karaktervastheid onontbeerlijke eischen noem, die aan politie-personeel moeten gesteld worden, wil het berekend zijn voor zijn uiterst moeilijke taak, een taak die thans reeds naar mijne vaste overtuiging, in weerwil van groote tegenwerking van allerlei zijden ondervonden, in weerwil van de moeilijkheid, om in onze tuchtlooze maatschappij het gezag te handhaven, door velen uitnemend volvoerd wordt, zoodat de dienst met die taak belast meer waardeering verdient, dan hij gewoonlijk inoogst.

Doch ik blijf op eigen terrein en zal thans trachten u duidelijk te maken, dat ook de blussching van branden niet zoo eenvoudig is als velen beweren, dat brandblussching een *rak* is, dat moet worden geleerd en dat het van het hoogste belang is om in rijke handels- en hoofdsteden de blussching op te dragen aan vakmannen, die voor hun werk worden opgeleid en die door eene militaire organisatie en discipline leeren gehoorzamen aan gegeven bevelen, zonder daarover in discussie te treden, en die leeren vertrouwen in hunne chefs, onder wier leiding zij geschikt worden voor hun taak. Ik geloof niet, dat een oud-militair in de burgermaatschappij eene meer hem passende betrekking kan vinden dan bij een beroepsbrandweer. Ik althans heb dagelijks de gelegenheid toe te passen, wat ik in het leger leerde en herhaaldelijk herdenk ik mijne oude chefs te velde, van wie ik menige, soms wel eens harde, doch altijd nuttige les ontving.

Gelukkig is het niet meer noodig krachtige pleidooien te houden voor de noodzakelijkheid, om in de groote steden aan afzonderlijk daarvoor bestemde korpsen de blussching van brand op te dragen.

In de groote steden van Duitschland, Engeland, Frankrijk en Amerika althans *wordt* veel zorg aan het brandwezen besteed en de blussching opgedragen of aan vaste brandweerkorpsen, of aan uitmuntend geoefende vrijwilligers, terwijl aan het blusmaterieel geene kosten worden bespaard.

Alleen in Nederland is die zorg voor de brandweer minder algemeen en men hoort zelfs zoogenaamd verstandige en beschaafde menschen de stellingen verdedigen: »blusschen kan iedereen, men gooit er maar water op» en »wat doet 't er toe of er een paar huizen afbranden, als de menschen er maar uit zijn; voor die brandschade zijn de assurantie-maatschappijen goed, die betalen maar hooge dividenden uit.»

Ik geloof niet dat zij, die zoo spreken, er zich rekenschap van geven, *welke* kolossale sommen er door brand verloren gaan, ook niet dat een brand even als een oorlog waarden vernietigt, zonder er eenig materieel voordeel voor in de plaats te stellen, zoodat ten gevolge van brand de maatschappij, het geheel, armer wordt, en, om nu eens door een overdrijving mijne meening duidelijk te maken, door een brand van vele dagen de geheele welvaart van een stad of landstreek zou verloren gaan.

In gewone tijden — op de buitengewone kom ik straks terug — brandt er heel wat af. In het tijdstip van 1883—1892 werden door de assurantie-maatschappijen te Berlijn, per jaar voor brandschade uitbetaald 1,560,000 M.; te Parijs over hetzelfde tijdperk 6½ miljoen frs.; te Marseille in 1893 3,520,000 frs.; te New-York in 1891 6,959,650 pd. st. In de Vereenigde Staten wordt de door assurantie-maatschappijen jaarlijks uitbetaalde som voor brandschade geschat op 110,000,000 pd. st.

De assurantie-maatschappijen in Nederland publiceeren dergelijke tabellen niet, wel wordt het dividend, dat aan de aandeelhouders wordt uitbetaald, bekend gemaakt -- en daarnaar te oordeelen is het geene kwade geldbelegging, om in een solide brandassurantie-maatschappij aandeelhouder te zijn.

Toch hebben dergelijke opgaven hooge waarde, ook om een juist oordeel te kunnen vellen over den invloed, dien de verbetering van het brandwezen op de door brand aangerichte schade heeft gehad.

Voor al in steden, zooals Berlijn, waar de verzekering van alle vaste goederen bij de Städtische Feuersozietät verplichtend is, leert men feitelijk uit die tabellen niet alleen, dat het bedrag der brandschade met de verbetering van het brandwezen het

nauwste verband houdt, maar ook, hoe groot de assurantie-premie ongeveer behoort te zijn.

Uit het jaarverslag van de Berlijnsche brandweer van 1893 ziet men dat de vaste goederen waren verzekerd voor de som van 3.323.023.100 M. de roerende goederen voor 2.689.497.728 M.; voor geleden brandschade aan de eerste categorie (vaste goederen) werd uitbetaald 934.000 M.; voor de tweede categorie (roerende goederen) 2.116.799 M.; voor elke 1000 M. verzekerde vaste goederen werd dus betaald 28 Pf., voor elke 1000 M. verzekerde roerende goederen 79 Pf.

Neemt men die cijfers over de laatste 10 jaren, dan werd voor 1000 M. verzekerde vaste goederen 22 Pf. en voor een zelfde bedrag onroerende goederen 46 Pf. uitbetaald voor geleden brandschade, zoodat de conclusie voor de hand ligt, dat zelfs bij een zeer ruime berekening van directie en administratiekosten eene premie van 1 per mille een ruim dividend aan de gelukkige aandeelhouders waarborgt.

Ik heb hier herhaaldelijk de bewering hooren uiten, dat, in tegenstelling van wat men in het buitenland verneemt, de brand-assurantie-maatschappijen bij de verbetering van het brandwezen en vooral niet bij het oprichten van vaste korpsen, voor brandblussching bestemd, belang hebben, *omdat* de waterschade, door de moderne blusschers en bluschmiddelen veroorzaakt, zòoveel grooter is dan vroeger dat daardoor de mindere vuurschade geheel wordt opgewogen, eene bewering, die niet voor de geoefendheid en de organisatie der brandweer zou pleiten, doch waarvan de juistheid alleen mag worden aangenomen, wanneer die door cijfers wordt gestaafd.

Alvorens tot de bespreking van brandblussching over te gaan, moet ik er u op wijzen, op welk eene ontzettende wijze de kans op brand en op de noodlottige gevolgen van branden in de laatste helft dezer eeuw is toegenomen.

Nu het stoomwerktuig zijne plaats heeft gevonden in bijna alle takken van bedrijf en de snelheid der middelen van vervoer vertien- en verhonderdvoudigd is, is, ook met behulp van de aan de nijverheid dienstbaar gemaakte electriciteit, de con-

currentie op ongeloofelijke wijze toegenomen. Tegelijk is het bevolkingscijfer van de groote steden dikwerf zoo onrustbarend gestegen, dat men zich met verbazing afvraagt, waar dat eindigen moet.

De fabriekmatige bewerking van tal van voorwerpen had een prijsverlaging ten gevolge, die een oneindig aantal zaken, vroeger alleen voor de gegoeden bereikbaar, tot levensbenoodigdheden van de menigte maakten, terwijl de scherpe strijd om het bestaan, de concurrentie en de overbevolking een steeds toenemenden speculatiegeest en een gebrek aan soliditeit ten gevolge hadden.

Zucht naar weelde en genot, het verdwijnen van eenvoud en degelijkheid, onmetelijke rijkdom naast diepe armoede, — dit alles bezorgde ons overladen woningen, hemelhooge huizen, soms door tal van families bewoond, ellendig gebouwde woningen met halfsteensmuurtjes, opgevulde plafonds, keurig, doch onsoliede fabrieks-stucadoorswerk, niet sluitende deuren en vensters, ascenseurs, die vijanden der brandweer, en wat al niet meer.

Wanneer men terug denkt aan de huiskamer van . . . laat ik zeggen, zijne grootouders met de stevige mahoniehouten menbels, de weinige degelijke schilderstukken aan den wand, de zware modérateur olielampen of de kroon voor waskaarsen, de zwavelstokken in de koperen of porseleinen vaas en het wel »ingerekende» kooltje in komfoor en theestoof en men vergelijkt daarmede vele moderne huisvertrekken, dan springt het verschil wel in het oog.

Portièrés en vitrages, elegant en . . . brandbaar, een arrangement van papieren waaiers en kunstbloemen, dikwerf verlicht door een petroleumlamp met papieren of tulen kap, allerliefst maar . . . brandbaar; een franje van papier om de gashanglamp, die verrukkelijk het licht tempert, doch bij het aansteken der lamp gevaar oplevert, de schoorsteenmantels vol met even onbruikbare als dikwerf brandbare bibelots.

Vuurschermen van licht hout en bewerkte peluche bij open haarden; petroleumkacheltjes in serres; *zware* lampen op *lichte* kolommen in hoeken, in de onmiddellijke nabijheid van gordijnen; spirituslampen onder bouilloir en trekpots, last not least, die

vreeselijke petroleumkooktoestellen en overal veel nauwere kamers, maar veel meer meubels — is het wonder, dat een begin van brand in zulk een vertrek spoedig voedsel vindt en dat bij het blusschen met een krachtigen waterstraal een geraas den blusscher treft, al ware men werkzaam in een winkel van glas en aardewerk.

Ik noemde daar eenige malen petroleum en onwillekeurig denkt gij aan de honderden branden, die men aan die nuttige olie moet wijten. En is dit te verwonderen?

De ontvlammings temperatuur, d. w. z. de temperatuur, waarop petroleum onder zekere omstandigheden, langzaam verwarmd een gas ontwikkelt, dat met lucht vermengd een kuaigas vormt dat door een klein vlammetje ontploft, bedraagt niet meer dan 21 à 23° C. In sterk verwarmde vertrekken wordt die warmtegraad spoedig aangetroffen. Derhalve is in het reservoir van menige lamp een gasmengsel aanwezig, dat maar op een gunstige gelegenheid wacht, i. e. het naar binnen slaan der vlam bij tocht, het bijvullen van de brandende lamp, het haastig rondloopen met eene lamp, enz., om u te verrassen, en als men dan nagaat tot welke exorbitant lage prijzen petroleumlampen tot zelfs in halve-guldens bazars te koop zijn, dan heeft men recht zich te verwonderen, dat er niet veel meer ongelukken ten gevolge van petroleum voorkomen, waarbij ik er nadrukkelijk, tot uwe geruststelling, uw aandacht op vestig, dat de meeste ongelukken het gevolg zijn van groote roekeloosheid of van slechte constructie van de lampen, zoodat ik volstrekt niet het gebruik van die goedkoope en nuttige aardolie ontraden zal maar u wel in overweging geef uwe levensgezellin, wanneer gij het geluk hebt die te bezitten en zij de gewoonte heeft uw advies betreffende dergelijke huishoudelijke zaken in te winnen of te waardeeren, bij den aankoop van een lamp ter zijde te staan en haar vooral in overweging te geven zich niet te veel door den lagen prijs van sommige lampen te laten verleiden.

Topzware staande lampen, of lampen op wankelbare tafels blijven een immer dreigend gevaar en onder de luxe-lampen op hoog voetstuk, die men dikwijls voorziet van reusachtige kappen met zwaar karkas, zoodat het zwaartepunt van het elegante ensemble

zeer hoog komt te liggen, kunnen u, vooral wanneer gij een vroolijke kinderschaar rijk zijt, allernaangenaamste verrassingen bezorgen.

M. i. verdienen metalen olie-reservoirs van voldoende capaciteit, zoodat ze gedurende den avond niet moeten worden bijgevuld, de voorkeur, terwijl het aanbeveling verdient de lampenkous te omgeven van een cilinder van metaalgaas.

Te korte, verkoolde of vervuilde lampenkousen leveren gevaar voor explosie op, zoodat het schoonmaken aan vertrouwde handen moet worden opgedragen; het blazen boven door het glas bij het uitdooven is zonder eenigen twijfel niet aan te bevelen.

Ik zal niet te veel van uw aandacht vorderen door in bijzonderheden te treden over de verschillende producten door de distillatie van petroleum verkregen, zooals gasoline, benzine, naphtha, enz., die hoe nuttig ook bij menig bedrijf, toch niet te veel huis- en burgerrecht mogen verkrijgen en een hoogst omzichtige behandeling vereischen, wil men niet op hoogst onaangename wijze met hunne gevaarlijke eigenschappen kennis maken. Liever vestig ik uw aandacht op de hoogte van de huizen, welke zoo nauw verband houdt met brandgevaar.

In Amerika vindt men huizen van 16 à 20 verdiepingen en hoewel men gelukkig in Europa *dat* voorbeeld der Yankees niet navolgt, neemt toch ontegenzeggelijk in vele Europeesche steden, de groote aantrekkingspunten voor de plattelandsbevolking, vooral waar uitbreiding der grenzen naar buiten of ten gevolge van de ligging en terreinsgesteldheid, of door de vestingwerken niet mogelijk is, de hoogte der huizen onrustbarend toe.

Over het algemeen vinden wij in Nederland en in onze residentie in het bijzonder geen buitengewoon hooge huizen, toch zal elk oud-Hagenaar moeten toegeven, dat bijv. onze Spuistraat een groote verandering heeft ondergaan, die daar de breedte der straat ongewijzigd bleef, niet geheel zonder bedenking is.

Successievelijk ziet men het eene huis voor, het andere na achter een schutting verdwijnen, afbreken en na verloop van eenigen tijd, geheel gewijzigd, verfraaid en verhoogd wederom verrijzen. Bedenkt men dat de zolders meestentijds gebezigd worden voor berging van zeer brandbare magazijngoederen,

dan ziet men ook wederom hier eene vermeerdering van brandgevaar, die bij de inrichting der brandweer niet uit het oog mag worden verloren.

Ik heb eens gelezen, dat de kans op brand in een gewoon huis — ik spreek niet van magazijnen en werkplaatsen — in de laatste 25 jaar vertienvoudigd is en wanneer derhalve gemeentebesturen bedacht zijn geweest, om ook eenige verbetering te brengen in hunne blusmiddelen, dan deden zij naar mijn bescheiden meening niet meer dan hun plicht.

Zou ik overdrijven door te beweren, dat in verreweg de meeste steden de verbetering der middelen tot brandblussching geen gelijken tred heeft gehouden met de toeneming van het brandgevaar?

Hoe vaak leest men in de couranten, dat meerdere perceelen geheel uitbranden, dat spuiten, na verloop van veel tijd bij een brand gebracht, geen water konden geven, omdat dit er niet was of de slangen defect waren, dat de sleutels van spuihuizen niet konden gevonden worden of dat een te ijverige spuit te water geraakte zoodat men beginnen moest die te redden. Zijn dat geen bewijzen van groote zorgeloosheid om van rockeloosheid niet te spreken?

Enkele militaire brandreglementen bevatten ook zonderlinge bepalingen. Blijkbaar stond bij den ontwerper te veel op den voorgrond, dat tegen de militaire etiquette niet gezondigd mocht worden en werd vóór alles gedetailleerd voorgeschreven, welke autoriteiten en in welke volgorde deze bij brand moeten worden gewaarschuwd, doch gaat de zorg voor militaire orde niet wat ver, waar men voorschrijft in welke tenue de manschappen, bij het ontstaan van brand, naar de chambrée moeten gaan, zonder er eenige rekening mede te houden, of de lucht in die vertrekken hen ook verstikken zou?

Vereischen ook die bepalingen niet herziening en zal bij een zwaren brand in een kazerne niet wederom het bewijs geleverd worden, dat het papier een onuitputtelijk geduld heeft, doch dat de strengste voorschriften dikwijls niet kunnen worden nageleefd?

Als voorbeeld van het eigenaardig standpunt, waarop de ont-

werper van blusmaatregelen zich wel eens plaatst, breng ik in herinnering een der departementen van Algemeen bestuur, waar o.m. bepaald was, dat voor het blusschen van schoorsteenbranden in de verschillende lokalen bussen met zwavel op de schoorsteenmantels zouden worden geplaatst.

Het aantal dier bussen hield echter geen verband met de constructie van den schoorsteen, de soort van kachel of de grootte van het lokaal, doch . . . met den rang van den ambtenaar, die het vertrek bewoonde. Dat aantal was hiërarchisch geregeld, zoodat de minister 7 maal meer bussen kreeg, bijv. dan een adjunct-commies.

In datzelfde ministerie gold weinige jaren geleden nog het voorschrift, dat bij brand *alle* ambtenaren zich naar hunne bureaux moesten begeven en de aanwezige blusmiddelen bedienen, dat echter geen water mocht worden gegeven, voordat de Secretaris-Generaal het bevel uitsprak: »Geef water.”

Het optimisme sprekende uit de frase: »hier komt *toch* geen brand van beteekenis”, en »laten de assurantiemaatschappijen maar de brandweer betalen, met de kosten daarvan mag men de belasting betalende burgers niet bezwaren” moge hier en daar gunstigen indruk maken vooral in verkiezingstijden, maar mag nimmer zijn invloed doen gelden op de verantwoordelijke bestuurders, wier plicht het is voor de ware belangen der ingezetenen te waken en daarvoor geld over te hebben, zoolang assurantie-maatschappijen niet gedwongen kunnen worden een gedeelte der kosten van de brandweer over te nemen.

Geen verstandig mensch, die de onafhankelijkheid van zijn land en zijn vrijheid lief heeft, zal er aan denken de levende strijdkrachten van zijn land te verwaarloozen en, wanneer hij verantwoordelijkheid draagt, tegen persoonlijken dienstplicht, de aanschaffing van repeteergeweren enz. enz. stemmen, en die stem motiveeren door de van weinig doorzicht getuigende machtspreuk: »Wij hebben al in geen 60 jaar oorlog gehad en zullen dien dus wel niet krijgen ook” of »wanneer Duitschland ons aanvalt, kunnen wij het toch niet weerstaan.”

Maar evenmin mag eene belangrijke gemeente hare brand-

weer verwaarloozen. In de randschriften van alle onderscheidingsteekenen en wapens van de Duitsche brandweerkorpsen, leest men »Si vis pacem, para bellum», m. a. w. en zeer vrij vertaald: »zorg dat een kleine brand niet groot wordt» en dat is alleen mogelijk, wanneer de personeele en materieele blusmiddelen in orde zijn.

Met het toenemen van het brandgevaar is dan ook in de meeste voornamen en handelssteden van Europa en Amerika verbetering van het brandwezen gepaard gegaan.

Verbetering van personeele en materieele middelen. Men begreep, dat men in steden met veel brandgevaar aan het personeel hooge eischen moest stellen, zoowel physiek als moreel.

De eischen van keuring van de candidaten bij de Berlijnsche brandweer zijn dan ook zwaarder dan bij de beoordeeling van de physieke geschiktheid voor den militairen dienst.

Is een candidaat aangenomen, dan wordt hij in den vollen zin des woords rekrut, van nitrukken naar brand is in den eersten tijd geen sprake, daar eerst de noodige oefening verkregen moet zijn in turnen, klimmen, bediening van blus- en reddingsmiddelen. Over het algemeen wordt de oefeningstijd van een rekrut gerekend een vol jaar te duren; in dien tijd wordt wel mede naar brand uitgerukt, doch van zelfstandig optreden is geen sprake, steeds wordt onder direct toezicht gewerkt.

Aan bevordering tot een hoogere klasse van brandwacht, tot hoofdbrandwacht, brandmeester enz. gaat steeds een practisch en theoretisch examen vooraf.

Voor de hoogere graden zijn de eischen zeer zwaar en omvatten, om enkele vakken te noemen, bouwkunde, natuur- en scheikunde, werktuigkunde enz. enz.

Dat het van het uiterste belang is, om bij het blussen van zware branden over goed gedisciplineerd personeel te beschikken, dat in alle omstandigheden weet te gehoorzamen, zal ik u, M. H. wel niet behoeven toe te lichten, en dat aan een brandwacht ook moreele eischen moeten worden gesteld zal u duidelijk worden, wanneer gij bedenkt, over hoe veel koelbloedigheid en vastberadenheid de redders, die het eerst het bran-

dende huis binnen gaan, moeten beschikken, hoe moeilijk het is vaste regels te stellen en hoeveel aan hun eigen initiatief moet worden overgelaten, hoezeer vertrouwen moet kunnen worden gesteld op probiteit, daar men bijna bij elken brand de gelegenheid heeft, om zonder dat ontdekking schier mogelijk is, goederen en geld te ontvreemden. Ik voor mij ben dan ook vast overtuigd, dat elke stad van beteekenis of een vaste brandweer, of een klein vast korps, uitgebreid door goed geoefende vrijwilligers, *moet* hebben.

Bij de beoordeeling van deze quaestie mogen wij niet uit het oog verliezen, dat wij in een zeer moeilijk tijdperk leven. De vierde stand, die jaren lang door onze Regeerders met wel wat te groote nonchalance werd bejegend, heeft zich zelf op den voorgrond weten te plaatsen en althans niet meer over gebrek aan belangstelling te klagen.

Op al hooger toon worden door de werklieden eischen gesield en wanneer aanvoering en organisatie goed zijn, vinden zij in werkstaking een scherp, dikwerf misbruikt wapen.

Komt het tot strijd tusschen werkgever en arbeiders, dan maken de gedésorganiseerden en de verbitterden van de gelegenheid gebruik om hun slag te slaan, in troebel water te visschen, en zooals wij in de laatste jaren herhaaldelijk zagen, zij zoeken dan nog naar andere wapens dan intimidatie en werkstaking.

Zoowel in den communitijd te Parijs, als bij de groote strike van de dokwerkers in Engeland en nu onlangs bij de agitatie tegen eenige spoorwegbesturen in Amerika was brandstichting op zeer ruime schaal aan de orde van den dag en zal zeker het geliefkoosde wapen blijven van de steeds toenemende ontevreden in onze maatschappij. Bij die laatste werkstaking moest o. a. de brandweer te Chicago op één dag 50 maal nitrukken; op een gegeven oogenblik stond een kilometer rails vol wagons gelijktijdig in brand; bij de werkstaking van de dokwerkers werden groote voorraden katoen en houtstapels in brand gestoken en werden de uiterste krachten van de brandweer gevorderd, om aan de overmatige haar gestelde eischen te voldoen. Hoe dikwijls zien wij zelfs niet in ons land een

ontevreden stemming van werklieden »*loevallig*» met een brand van fabrieksgebouwen vergezeld gaan en hoe menigmaal bevatten de dagbladen mededeelingen over brandstichting door dienstboden wegens ontevredenheid over de van de patroons ondervonden behandeling en van de cynische kalmte, waarmede zij hun schuld bekenen.

En wanneer men zich de vraag stelt: bestaat er geen groote kans, dat in de eerstvolgende jaren de ontevredenheid van de laagste klasse der maatschappij zal toenemen en dat die ontevredenheid in daden van ruw geweld uiting zal vinden, dan kan die vraag dunkt mij niet ontkennend worden beantwoord en vloeit uit dat antwoord reeds de verplichting voort, om zich *tijdig*, door oprichting van eene krachtige, goed georganiseerde politie, van een voor haar taak volkomen berekende brandweer, waarop ook in tijden van woeling en verzet gerekend kan worden, te wapenen tegen de steeds driester optredende benden van ontevredenen.

Derhalve *moeten* handelssteden, met hare rijk voorziene pakhuizen en magazijnen, en hoofdsteden, met kunstschaten en archieven, een goed ingerichte brandweer hebben, nu de kans op brand telken jare grooter wordt en de inwoners ook tegen de onafzienbare gevolgen van opzettelijke brandstichting moeten beschermd worden.

De groote verbeteringen, in de laatste halve eeuw in het brandwezen gebracht, kunnen in vier groepen verdeeld worden en betreffen de wijze van brand melden, het personeel, het materieel voor blusschen en redden, de watervoorziening.

Het zal u wellicht belang inboezemen, wanneer ik u enkele artikelen van een oud brand-reglement van het jaar 1818 van de stad 's-Gravenhage voorlees, alvorens tot een korte beschrijving van het brandmeldstelsel van den laatsten tijd over te gaan.

In het Tweede Deel van dat Reglement vindt men in art. 1: »Wanneer in eenig huis brand mogt komen te ontstaan zal de »bewoner, of iemand van het huisgezin, gehouden zijn, zoo »ras de brand zal zijn ontdekt, daarvan aan de naaste bureu

»zonder eenig vertoef kennis te geven, en zulks op eene boete
 »van f 50; zullende de voorschreven naaste bureu gehouden
 »zijn, zich dadelijk naar het huis, alwaar de brand is ontstaan
 »te begeven; en dezelve van dien aard bevindende, dat zij
 »zonder bijkomende hulp van buiten niet kan worden gebluscht,
 »terstond overluid op de straten »brand" te roepen."

Treft u in dat voorschrift niet de gemoedelijkheid en de
 naïviteit van den wetgever naast groote strengheid bij het be-
 boeten en het vrij duidelijk uitgesproken vermoeden, dat men
 met brandstichting kan te maken hebben — want waarom
 anders die verplichting, om door bureu het begin van brand
 te doen beoordeelen en waarom aan den bewoner van het brand-
 dende huis of aan de leden van het gezin niet de vergunning
 gegeven op straat »brand" te roepen.

»Art. 2. Ergens bij nacht brand ontdekt zijnde door den
 »Torenwachter, zal dezelve gehouden zijn aanstonds de groote
 »klok te kleppen; en indien het eerder bij de klapperlieden zal
 »worden ontdekt, zal de werkklok door hen worden geluid, ter
 »advertentie van den Torenwachter, die dan op het hooren van
 »dien, aanstonds gehouden zal zijn de voorschreven groote klok
 »te kleppen; en zal de klapwaker van het kwartier, daar brand
 »is, aanstonds daarvan gaan adverteeren den Generalen Brand-
 »meester, op verbeurte van zijne bediening, ondertusschen zijn
 »klep op eene extra-ordinaire wijze roerende, te gelijk *brand*
 »roepende, ook waar die is ontstaan; en zullen de verdere klap-
 »wakers op de zelfde wijze de klap op eene extra-ordinaire wijze
 »roerende, *brand* roepen en ieder in zijn kwartier, Burgemeester,
 »de leden van Fabricage, stads-secretarissen en ontvanger, den
 »commis van Burgemeesterskamer, den controleur van stadsge-
 »bouwen, de brandmeesters en de lieutenant-brandmeesters met
 »den meesten spoed waarschuwen."

Daar in menige stad van Nederland een dergelijke wijze
 van brandmelden nog in gebruik is, moet de deugdelijkheid
 wel proefondervindelijk bewezen zijn.

»Art. 3. De Trompetter zal aanstonds na het kleppen van
 »de groote — of luiden van de werkklok, gehouden zijn aan
 »de zijde van den toren, daar de brand is, twee lantaarnen ieder

»met eene brandende kaars, en aan de tegenovergestelde zijde
»een lantaarn met ééne brandende kaars uit te hangen, op de
»boete van f 25.»

»Art. 4. Die des nachts, in cas van brand, het eerst de
»groote of werkklok zal hebben geluid, hetzij klapwaker of
»torenwachter, zal daarvoor worden vereerd met eene premie
»van *drie* gulden, zullende gelijke premie worden genoten bij
»den klapwaker, die den Generalen Brandmeester eerst zal hebben
»gewaarschuwd en bij de klapwakers, die de Brandmeesters en
»Lieutenant-Brandmeesters tijdig zullen hebben geadverteerd, voor
»ieder één gulden; en wanneer door een particulier persoon de
»Brandmeester-Generaal het eerst wordt gewaarschuwd, zal zoo-
»danig persoon f 6 genieten; waar tegen de klapwakers, die
»daaromtrent of in het tijdig roepen van *brand* of in de boven-
»gemelde advertentie, nalatig zullen zijn geweest, zullen gestraft
»worden met deportement, suspensie of anderzins, naar exigentie
»van zaken.

»Art. 5. Ingevalle brand mocht ontstaan op zoodanigen tijd,
»dat de torenwachter zijne gewone wacht op den toren niet heeft
»betrokken, en alzoo de groote klok, invoege bij art. 2 vermeld
»niet kan worden geklept, zal de President-Burgemeester, zoo ras
»dezelve van den ontstanen brand kennis heeft bekomen, zorg
»dragen, dat, ten spoedige advertentie aan allen, welke tot het
»blussen van den brand worden gerequireerd, de meergemelde
»groote klok zonder eenig verwijl worden geluid.»

Zoude het overdreven zijn, wanneer men de mogelijkheid
aanneemt, dat, in weerwil van de strenge strafbepalingen --
de burgerlijke overheid was toen in tegenstelling (?) met thans,
streng bij het opleggen van straffen en niet scheutig met be-
looningen — er veel meer dan een half uur kon voorbijgaan,
voordat zij, die daarbij hulp moesten verleenen, van het ontstaan
van brand kennis bekwamen. Vergelijkt men met dit brandmeld-
stelsel bijv. dat van Chicago.

Brandschellen in *alle* voornamen pakhuizen, fabrieken, hotels
enz. en in groot getal op de openbare straten. Door het trekken
aan de brandschel, hetgeen te Chicago alleen door het drukken

op een knop geschiedt, wordt op den meest nabij zijnden brandweerpost een automatisch voortgebracht teeken op een morsetoestel ontvangen, zoodat op het zelfde oogenblik, dat men meldt, het brandsein ontvangen wordt, zonder dat vergissing betreffende de plaats, waar gemeld is, mogelijk is. Natuurlijk bestaan de geleidingen tusschen brandschellen en ontvangplaatsen, uit ondergronds geplaatste kabels, die zoo noodig door ijzeren huizen beschermd zijn. Tegelijkertijd met het overbrengen van het sein wordt het personeel in de kazerne door middel van alarmklok en schellen gewaarschuwd, de boom tusschen de in de onmiddellijke nabijheid van het materieel geplaatste paarden wordt automatisch opgeheven; de geharnacheerde paarden zijn er op gedresseerd, om hierop onmiddellijk voor de voertuigen plaats te nemen, waar de op wacht zijnde manschappen strengen en stang bevestigen.

De manschappen gelogeerd boven de standplaats van een personenwagen worden niet alleen wakker gemaakt door een alarmschel maar ook in hun rustigen slaap verstoord, door dat de dekenen worden opgeheven, terwijl tevens een trap wordt neergelaten, waarlangs men onmiddellijk in den personenwagen kan plaats nemen, om met de daar aanwezige uniformstukken het toilet te voltooien.

Ten einde u duidelijk te maken op welke wijze de brandweertelegraaf alhier werkt en tevens, hoogst onvolledig, een overzicht te geven van de wijze van alarmeeren in de kazerne te Chicago, heb ik een paar brandschellen met een morsetoestel opgesteld en daaraan verbonden een fantasiemodel van een Amerikaansche kazerne met werkinrichting.

Het zal u thans verklaarbaar zijn M. H., dat de volgende mededeelingen uit een verslag niet onder den Amerikaanschen humberg moeten gerangschikt worden. Trouwens een volkomen onpartijdig ooggetuige gaf mij de verzekering, dat hij de juistheid der cijfers had gecontroleerd.

Bij de bluscompagnie n°. 32 was over dag in 9 seconden, na het geven van het sein, een voertuig aangespannen en gereed tot nitrukken, en des nachts, terwijl de manschappen in bed liggen, was in 1 m. 3 sec. een voertuig aangespannen, uitgerukt,

een standpijp op de waterleiding geplaatst, en 45 M. slang uitge-loopen — de met het voertuig doorloopen afstand bedroeg 60 Meter.

Mij dunkt — de trompetter van 1818 zal in die tijdsruimte nauwelijks tijd gevonden hebben zijn lantaarn en tondeldoos te voorschijn te halen, de bureu van den brand nog niet opgebeld zijn. Ik kan er met niet genoeg nadruk op wijzen, dat de deugdelijkheid van een brandweer in het nauwste verband staat met het brandmeldstelsel.

De brandgevaarlijke hooge huizen van den tegenwoordigen tijd zijn in onnoemelijk korten tijd geheel gevuld met rook, waarin het onmogelijk is adem te halen, zoodat de bewoners van de hoogste verdieping zeer spoedig in levensgevaar verkeerden. Nog elk jaar verbranden of verstikken tal van menschen en de couranten bevatten daaromtrent herhaaldelijk verhalen, schrikverwekkend, omdat men zich onwillekeurig den doodsangst en den doodstrijd van die slachtoffers voorstelt.

Daarom mag het geen verwondering wekken, dat men er steeds op bedacht is, om den tijd, die verlopen moet tusschen de ontdekking van een brand en het optreden met reddings- en bluschematerieel, al is het met weinige seconden, te verminderen.

Daar in belegerde vestingen het *voorkomen* van groote branden een der eerste eischen moet zijn, is alleen een brandwezen met een goed meldstelsel voor die plaatsen aan te bevelen, daar de best georganiseerde brandweer onmogelijk voorkomen kan, dat een brand zich uitbreidt, wanneer men de zekerheid mist dat zij spoedig van het ontstaan van brand kan verwittigd worden. Het eenige goede brandmeldstelsel is een brandweertelegraaf met ondergrondse geleidingen, waarin men het aantal brandmelders of brandschellen, hoe dan ook ingericht, naar willekeur kan uitbreiden. Als eisch van een brandschel noem ik: eenvoud van melding, dus automatische werking. Een ieder, hoe zenuwachtig ook, moet door een enkele handbeweging, waarbij geen overleg noodig is, brand kunnen melden.

Daarom is ook de telefoon in het algemeen als brandmelder af te keuren, ten eerste, omdat verwarring, hetzij als gevolg van de zenuwachtigheid van den spreker of door nonchalance

van den hoorder, nooit is te vermijden en ten tweede omdat er controle op het bericht ontbreekt.

Velen uwer kunnen zich wellicht niet voorstellen, dat men bij brand zenuwachtig is, omdat de praktijk van uw leven uwe zenuwen heeft gestaald. Niet alleen de tijdschriften der brandweer, doch ook mijne persoonlijke ondervinding hebben mij echter geleerd, dat bij brand, bij het gezicht van vlammen, enkele personen in een toestand van overspanning geraken, waardoor zij de vrije beschikking over hun denkvermogen en handelingen ten eenemale missen. Dat die overspannenen de blusschers wel eens bij hun moeilijke taak hinderen, zult gij wel willen aannemen en dat die zenuwachtigheid in een paniek ontaardt, wanneer brand ontstaat in een schouwburg, gedurende eene voorstelling, zal verklaarbaar zijn.

Aan de aanneming van een brandweertelegraaf als meldstelsel is echter steeds de noodzakelijkheid verbonden om aan een vast korps, of in alle gevallen aan eene vaste bezetting van de wachten, zij het dan ook door vrijwilligers de blussching op te dragen. Want is men, bij de ontvangst van een brandsein, niet gereed onmiddellijk uit te rukken, liefst zoo snel mogelijk, dus met bespannen materieel, doch moet men vooraf de blusschers oproepen, dan gaan de voordeelen van het vlugge melden voor een zeer groot deel verloren.

In vestingen moet dan ook gedurende den tijd van beleg de brandblussching aan *vast* personeel worden opgedragen, al bestaat er in vreedetijd ook een vrijwillige brandweer.

Hierboven deelde ik u reeds mede, dat aan het personeel der brandweer hooge eischen moeten worden gesteld en dat in de groote steden van Europa de brandblussching of geheel, of voor een groot deel is opgedragen aan vast personeel.

Om enkele voorbeelden te noemen: Te Parijs is een regiment deel uitmakende van het leger, met de brandblussching belast, het Régiment de sapeurs-pompier. Het wordt gecommandeerd door een kolonel en bestaat behalve den staf uit 2 bataillons, ieder van 6 compagnien. De sterkte is 51 officieren, 156 onder-officieren, 290 korporaals en 1254 sapeurs.

De uitmuntend georganiseerde Berlijnsche brandweer, onder

commando van een »Branddirector'', de tegenwoordige titularis verliet als eerste luitenant der Genie het leger, is ingedeeld in 5 compagnieën en bestaat uit :

- 1 Branddirector.
- 6 Brandinspectors.
- 8 Brandmeesters.
- 7 Onderofficieren.
- 324 brandwachts.
- 364 spuitgasten.
- 14 geëmployeerden op bureaux.
- 1 telegraaf-ingenieur.
- 28 man behoorende tot het telegraafpersoneel.

Totaal 753 man.

Het personeel der brandweer te New-York is 1400 man sterk, het vaste personeel van the Fire Brigade te Londen slechts 768 man.

Waar in het Duitsche rijk geen vaste brandweerkorpsen zijn, vindt men uitmuntend geoefende vrijwilligers, allen in uniform gekleed.

In de kleinste Duitsche plaats is een compagnie of peloton brandweer, onder flink commando en uitnemend geoefend.

De brandweerkorpsen van de verschillende steden en staten vormen bonden, die jaarlijks wedstrijden houden en feestelijke samenkomsten hebben.

Ook in Engeland en in België wordt van het brandwezen in de laatste jaren veel werk gemaakt en de jaarlijksche samenkomsten en kampstrijden van vrijwillige korpsen, al ontaarden de oefeningen wel eens in paradedstukken zonder veel waarde, prikkelen den naijver en komen het publiek belang ten goede, zoodat ze dan ook door de plaatselijke besturen worden aangemoedigd en financieel gesteund.

Ik zal u niet verder vermoeien met dorre cijfers. In ons land wordt over het algemeen het brandwezen zeer verwaarloosd en slechts weinige steden hebben aan dien tak van dienst de noodige zorg besteed.

De hoofdstad des Rijks maakt hierop eene gelukkige uitzondering.

Reeds 20 jaar geleden, in 1875, werd de zeer gebrekkige brandweer door den energiekken Steenkamp gereorganiseerd, een vast korps opgericht en de brandweertelegraaf als meldstelsel aangenomen.

In die 20 jaren verwierf die brandweer een verdiende reputatie. Zij diende tot model bij de inrichting van de brandweer in verschillende steden van het buitenland en behoort tot de best georganiseerde van Europa.

Onder de uitnemende leiding van den tegenwoordigen commandant, den luitenant der Genie op n. a. J. Meyer, zal zij, ook door toepassing van de nieuwste uitvindingen op brandweergebied, haren ouden roem krachtig handhaven.

Waar ik thans uw aandacht vraag voor het materieel voor de brandblussching noodig en de watervoorziening, citeer ik nog even een artikel uit het oude Haagsche brandreglement van 1818, luidende:

»Tot het spoedig gaande maken van de spuiten zullen de »respective bewoners van de naaste 30 of 40 huizen (NB.) »van den brand, gehouden zijn in hunne stoepen te brengen »ieder hunne grootste tobben vol water, en dezelve, tot het »blusschen van den brand ledig gemaakt zijnde, zoo lang »het noodig zal wezen, uit eenige grachten of pompen telkens »wederom vol water aan de straat te brengen, of wel vol »te houden met het water daarin met emmers of anders te »dragen.»

Stel u daarbij nu voor de oude zware perspompen door een 30 à 40 spuitgasten bediend, waarvan de bak voortdurend gevuld moest worden door middel van het water, dat die 30 of 40 brave burgers in hunne stoepen gereed zetten en telkens aanvulden, of brengt u in herinnering de oude schraagpompen, die aan den kant der grachten opgesteld het water oppompten op de wijze als men thans wel greppels ziet droog maken. Het opgepompte water liep door een hellende buis — malmiering genaamd — naar de perspomp en deed dus dienst als de latere aanjagers. Wanneer een uwer wel eens bij brand dienst gedaan heeft bij een spuit, dan zal hij ondervonden hebben welk een vermoeiend werk dat pompen is en het dus niet overdreven

achten, dat een honderdtal vrijwilligers (de reserve daaronder begrepen) bij het pompen dringend noodig waren.

Voeg daarbij de echt Nederlandsche gewoonte, om bij dergelijke gelegenheden veel te praten en te schreeuwen, hetgeen er niet minder op werd, wanneer de nog in sommige dorpen officieel aangestelde »vaatjesdrager», (die een vaatje jenever droeg en belast was de kwijnende opgewektheid nu en dan op peil te houden,) gedurende langen tijd aan zijn plicht voldaan had — dan is men in de gelegenheid zich een aanschouwelijk beeld te vormen van de oude wijze van brandblussching en wordt het verklaarbaar, dat in de oude archieven van menige stad de beschrijving te vinden is van gedenkwaardige branden, die een stad geheel of gedeeltelijk in de asch legden.

De hooge-drukwaterleidingen hebben in die wijze van blussching een groote wijziging gebracht. Met een kleine haspelwagen, bevattende een haspel met eenige honderde meters slaug, een standpijp, die geschroefd wordt op de brandkranen en twee straalpijpen, brengt men met behulp van 2 à 3 man, van welke geen groote krachtinspanning gevorderd wordt, meer water in den brand, met grooteren druk, dan vroeger op de hierboven omschreven wijze met een 100 spuitgasten.

De eischen, die aan waterleidingen dikwerf gesteld worden, zijn zeer zwaar. In deze stad werd ter verbetering van den *gezondheidstoestand* een drinkwaterleiding aangelegd, die leveren moest *drink-* en *spoelwater* en bij den aanleg waarvan niemand er op rekenen kon, dat de Gemeente zulk een uitbreiding zou erlangen, als te 's-Gravenhage het geval is. Toch moest ook al meer en meer op die waterleiding als brandleiding gerekend worden, vooral toen de grachten werden gedempt, de nieuwe stadsdeelen geheel verstoken bleven van open water en zelfs de welpompen voor huiselijk gebruik al meer en meer verdwenen.

Ten einde op de meest economische wijze aan de eischen der brandblussching te voldoen, heeft de Directeur der Haagsche Waterleiding eene vernuftige inrichting in zijn machine-gebouw aangebracht, die het mogelijk maakt den druk in een onderdeel van een minuut, na ontvangst van het brandsein — de

watertoren is telegrafisch met het Centraal-Station der brandweer verbonden — te verhoogen.

In het gebrek aan open water is door denzelfden Directeur voorzien door het maken van de zoogenaamde brandputtenstelsel-Stang, die gedurende uren aan de stoomspuit eene voldoende hoeveelheid water leveren.

In de handbrandspuiten, uitsluitend blusmiddel in kleine steden en dorpen, zijn daarenboven groote verbeteringen gebracht. Lichte zuig-perspompen door een 10 à 12 tal spuitgasten te bedienen, hebben de zware aanjagers met afzonderlijke perspompen vervangen, doch ook deze zullen uit het materieel der brandweer verdwijnen, wanneer de groote verbeteringen in de stoomspuiten gebracht, volmaakt worden en men er in slaagt den tijd, thans nog noodig voor men voldoende stoomdruk heeft, te verminderen, waardoor het mogelijk zou worden, zonder eenig oponthoud, onmiddellijk met blussching door middel van de stoomspuit aan te vangen.

De drijvende en rijdende stoomspuiten vormen ongetwijfeld het onontbeerlijke blusmiddel van den tegenwoordigen tijd.

Een zware brand is *alleen* in korten tijd te blussen wanneer men eenige krachtige waterstralen in de kern van den brand brengt, derhalve men moet hebben in een korten tijd veel water, dat met kracht, d. i. onder hoogen druk, op de juiste plaats, dus op de plaats, waar brand woedt, wordt gebracht.

Het is uit den aard der zaak onmogelijk de daken van de hooge huizen, zooals men die in enkele steden van Europa en vooral in Amerika vindt met behulp van handspuiten te bereiken — bij zulke branden zijn krachtige stoomspuiten onontbeerlijk en dientengevolge heeft de industrie er zich dan ook op toegelegd die blusmiddelen te verbeteren en men is er in geslaagd uitstekende stoomspuiten te vervaardigen van eene capaciteit van 3 à 4000 liter water in de minuut, die toch nog door 2 paarden kunnen worden getrokken, en waarvan de ketel zoodanig is ingericht (door het water door honderden waterpijpjes te voeren, zoodat het te verwarmen oppervlak in verhouding tot de afmetingen van den ketel buitengewoon groot is) dat het water in 9 à 10 minuten tot voldoende stoom-

druk verhit is, op welke spuiten men met een 4 à 5 Stal slangen kan werken, die evenveel krachtige waterstralen tot 60 à 70 M. hoogte geven, terwijl voor de bediening behalve de straalpijpioevers niet meer noodig is dan een machinist en een stoker.

Daar men bij een drijvende stoomspuit niet aan de spoorbreedte noch aan een niet te overschrijden maximum gewicht gebonden is, kan de capaciteit van dat bluschwerktuig nog belangrijk worden opgevoerd en de Jan van der Heyden, de drijvende stoomspuit van de Amsterdamsche brandweer, is zeker velen uwer niet onbekend.

Ook op het maken van kleine stoomspuitjes, die, gemonteerd op een licht voertuig, door één paard kunnen getrokken worden, of op een onderstel met rollen door een paar man kunnen worden vervoerd, heeft de industrie zich toegelegd en wel met het doel, om in kleine gemeenten de handsputten te vervangen, die voor de bediening te veel handen vereischen, terwijl het bij een vrijwillige brandweer juist zoo uiterst moeielijk is, om in zeer korten tijd de noodige manschappen bij elkaar te krijgen. Tegen deze vervanging geldt echter weer het bezwaar, dat de bediening van een stoomspuitje een machinist vordert of ten minste een persoon, die de machine kan drijven, en wil men den waarborg hebben, dat die man steeds bij de hand is moet hij in vasten dienst der gemeente worden aangesteld, terwijl een plaatsvervanger gedurende den vrijen tijd van den titularis niet kan worden gemist.

Ten einde te voorzien in het hierboven genoemde bezwaar, nl. dat het ontwikkelen van stoom voor voldoende spanning te veel tijd vordert, vooral in den wintertijd, voorziet men bij vele groote brandweerkorpsen door het water steeds tot zekere temperatuur in den ketel verwarmd te houden. Men leidt dan stoom van een afzonderlijk keteltje door het water van den ketel der stoomspuit. Te Berlijn heeft men getracht in de leemte te voorzien door het meevoeren van bussen gecondenseerd koolzuur; door middel van een stel pijpen gebruike men het koolzuurgas, om, voor dat de noodige stoomdruk verkregen was, de machine te drijven.

Ik hoop er in geslaagd te zijn u de overtuiging te schenken, dat het brandwezen de aandacht van de besturen van groote steden ten volle verdient en dat deze, althans naar mijne meening, hun plicht verzaken, wanneer zij voor eene goede organisatie hunner brandweer niet de noodige fondsen beschikbaar stellen.

Het ligt geheel buiten het bestek dezer lezing de vraag te bespreken, of en zoo ja in welken vorm assurantie-maatschappijen moeten medewerken aan de goede inrichting van de brandweer. Ik constateer alleen feiten. Te Berlijn heeft men, zooals ik reeds zeide, eene Städtische Feuersozietät. Elk eigenaar van vaste goederen is verplicht zijn panden bij die maatschappij te verzekeren. Ontstaat er brand in zoo'n perceel, dan wordt het geleden verlies niet in geld uitbetaald, doch het pand in den vroegeren toestand teruggebracht, zoodat de eigenaar van percelen er geen belang bij hebben door brandstichting een financieel voordeel te behalen.

De bijdrage nu uit die Feuersozietätskasse voor de brandweer bedroeg gedurende 1891—1892 525000 Mark. Te Londen storten de verschillende assurantie-maatschappijen jaarlijks een zeker bedrag in de kas van den County-Council ten behoeve van de brandweer. Dit bedrag wordt berekend op 35 pd. st. per millioen verzekerd kapitaal. Voor het jaar 1893 was bij de verschillende maatschappijen een bedrag verzekerd van 818½ millioen pd. st., zoodat voor de brandweer moest gestort worden 28.650 pd. st., zijnde het ⅓ deel van de totale kosten der brandweer. Daarenboven offert de Staat jaarlijks 10.000 pd. st. aan de Londensche brandweer, waarvan de kosten over 1893 bedroegen 141.100 pd. st.

Naast de brandweer werkt te Londen een afzonderlijk Salvage-corps, aan de kosten waarvan ook de meeste brandassurantie-maatschappijen bijdragen (voor een bedrag van 12.000 pd. st. per jaar).

Dit korps is te Londen uitstekend georganiseerd en bewijst goede diensten, hetgeen zeer op prijs wordt gesteld, daar de brandweer tot de minst goed georganiseerde van de groote Europeesche steden behoort, voor een groot deel een gevolg

van het gebrek aan eenheid in bestuur en betaling zoodat omtrent de verbeteringen allerlei lichamen, die verschillende belangen hadden, moesten beslissen.

Ook in vele Amerikaansche steden o. a. te Chicago hebben de gezamenlijke assurantie-maatschappijen meesterlijk ingerichte reddingskorpsen opgericht, wier taak het is door buitengewoon spoedige ontdekking groote branden te voorkomen en door snel optreden perceelen en hun inhoud tegen brand- en waterschade te beveiligen.

Natuurlijk grijpen de werkzaamheden van brandweer- en reddingskorpsen dikwerf ineen, daar in de meeste gevallen het door beiden beoogde doel overeenkomt. Er zal dus veel tact toe behooren om tot praktische samenwerking te geraken en daar bij blussching van brand éénheid van leiding van het grootste belang is, verdient het verreweg de voorkeur de brandweer zoodanig te organiseren, dat oprichting van afzonderlijke korpsen niet noodig is.

Eenige jaren geleden was er te Amsterdam ook sprake van oprichting van een afzonderlijk reddingskorps door particuliere assurantie-maatschappijen, hetgeen naar mijn bescheiden meening ten eenemale onnoodig is; waarmede ik natuurlijk niet beweert, dat het onbillijk zoude zijn, wanneer die maatschappijen een gedeelte der kosten der brandweer betaalden.

Eischt het maatschappelijk belang dringend een flinke regeling van het brandwezen in onze groote steden, van het grootste belang is die regeling in vestingen, die aan een langdurig beleg kunnen blootstaan.

Het is de onafwijzbare plicht van elke Regeering om reeds in tijd van vrede de organisatie van den tak van dienst, die gedurende het beleg belast zal worden met de ontdekking en de blussching van branden, zoodanig voor te bereiden, dat voor het krachtdadig optreden van dien dienst slechts een minimum tijd gevorderd wordt.

Het noodige materieel moet in goeden staat voorhanden zijn, het personeel, dat met den veiligheidsdienst zal worden belast, behoorlijk geoefend en zoodanig ingedeeld, dat een ieder weet, wat van hem zal gevorderd worden.

Of militairen dan wel burgers moeten worden belast met de ontdekking en blussching van branden, hangt hoofzakelijk van plaatselijke omstandigheden af; doch in elk geval moet van af het oogenblik dat de staat van beleg is afgekondigd, het personeel der brandweer staan onder de bevelen van de militaire autoriteit.

Bestaat er in de vesting een beroepsbrandweer, dan zal het aanbeveling verdienen, het personeel nit te breiden met een gedeelte van de bezetting en dus aan de stedelijke brandweer onder militair commando den blusschingsdienst op te dragen.

Vindt men in de vesting een min of meer goed georganiseerde vrijwillige brandweer, dan zal het aanbeveling verdienen een militair detachement van grooter of geringer sterkte, uitgebreid met de vrijwilligers, onder militair commando, met den dienst van het brandwezen te belasten.

Doch in elk geval moet reeds in tijd van vrede de dienst, de indeeling en het commando geregeld zijn; bij het maken dier regelingen moet men in overleg treden met de Gemeentebesturen.

Ik zal mij niet wagen op een terrein, waarop ik een vreemdeling ben, nl. het defensiestelsel van Nederland.

Men heeft mij reeds gezegd, dat er in Nederland geene vestingen zijn, dat het laatste deel mijner lezing (en dus ook eigenlijk het eerste) geen *raison d'être* had. Van dat defensiestelsel heb ik nimmer bijzondere studie gemaakt en wat ik daarover *las* in couranten, kamerverslagen en brochures, wat ik er over *hoorde* in gesprekken en lezingen bracht mij wel eens op een dwaalspoor, maakte mij wel eens onzeker, waarop men *wel* rekende. Op een goed veldleger? Waarom dan geen invoering van persoonlijken dienstplicht, waarom aarzeling van zoovelen bij het toestaan van gelden voor eene nieuwe bewapening? Op sterke stellingen, op *de* stelling Amsterdam? Op beiden? Waarom dan die vertraging bij het gereedmaken, waarom den bouw van forten vertraagd, wanneer geld voor het leger noodig was? Is het te verwonderen, dat dit terrein mij vreemd bleef en dat ik niet verder kwam dan mijn militaire kennissen te verdeelen

in twee hoofdgroepen, die van de levende strijdkrachten en die van de doode weermiddelen en dat mijn eindindruk is, dat de eersten hier bijna altijd de dupe van het verschil zijn.

De vraag: welke vestingen en plaatsen in Nederland kunnen bij een verdedigenden oorlog belegerd of beschoten worden, los ik niet op, doch beantwoord die met een wedervraag, waarop gij M. H. wel een antwoord zult weten, nl.: Is het bij een oorlog tegen een overmachtigen vijand ondenkbaar, dat bijv. Naarden, Utrecht, Gorinchem, Hellevoetsluis, den Helder, Amsterdam, zelfs 's-Gravenhage, zoolang het de zetel is van ons krijgsgestuur en een geschutgieterij heeft — ik noem nu maar enkele van de vele — belegerd, beschoten of gebombardeerd worden? Wanneer wij ons volksbestaan moeten verdedigen, dan zal de taaië weerstandskracht van het dikwerf trage Nederl. volk aan den vijand de handen vol geven; dan zullen de gevolgen van partijzucht, anti-militairisme, optimisme en onverstand niet uitblijven; de gebreken, waarop zoo herhaaldelijk gewezen is, die kleven aan de organisatie van leger en vloot, aan ons defensiestelsel, zullen zich grievend ernstig doen gevoelen, maar..... niettegenstaande dit alles *zullen* wij ons verdedigen met den taaien moed, ons Nederlanders eigen, geen duim breed grond zullen wij afstaan, dan daartoe door de verpletterende overmacht gedwongen en ons volk, zal gedreven door liefde voor de vrijheid, het vorstenhuis en het vaderland, zich een heldenvolk toonen.

Dat dan een beleg of een bombardement van een vesting of stad, niet tot de onmogelijkheden zou behooren, is *mijn* stellige overtuiging.

Wat is er nu bepaald betreffende de brandweer in belegerde vestingen?

In de Instructie voor Vesting- en Fort-commandanten (Kon. Besl. 18 November 1875 n°. 9 en 29 April 1880 n°. 27) leest men in de IIe Afdeling.

Bevoegdheid en plichten der commandanten van vestingen in staat van vrede.

§ 14. De vesting-commandant moet de vesting, welke onder

zijne bevelen staat, beschouwen als kunnende op het onverwachtst aan een aanval worden blootgesteld. Hij moet derhalve reeds in tijd van vrede zijn plan van dienst en verdediging beramen en de troepen onderrichten van *alles, wat zij in tijd van gevaar van oorlog te verrichten hebben.*

§ 15. Van den Algemeenen Commandant der verdedigingsstelling ontrangt hij, of hij neemt van zijn voorganger over, de Memorie van Defensie, die hem een volledige kennis moet verschaffen van het doel en de eischen der defensie van zijn vesting, alsmede van den geheelen toestand en van de hulpmiddelen, die hem daarbij ten dienste staan, met de daartoe betrekkelijke bijlagen als:

.

Gegevens aangaande de aanwezige brandblusmiddelen en inrichting der brandweer enz.

In de IVe Afdeling. Bevoegdheid en plichten der commandanten van vestingen in staat van beleg vindt men onder het hoofd »Algemeene Bepalingen" in § 46. De vesting-commandant doet dadelijk van de verklaring van den Staat van beleg mededeeling aan het Gemeentebestuur en zorgt, dat door het Bestuur daarvan bij openbare afkondiging kennis wordt gegeven aan de bevolking. Tevens zullen, na gehouden overleg met het Gemeentebestuur, algemeene maatregelen van politie voor de burgers worden vastgesteld en gepubliceerd, zooals omtrent het gereedhouden van water en plaatsen van licht bij nachtelijk alarm.

Onder B Rechtspleging en Politie.

§ 59. De vesting-commandant wijdt zijne bijzondere zorg aan de goede organisatie der brandweer. Hij doet de bestaande verordeningen herzien, ten einde het tijdig gereed zijn van een voldoende talrijk en geoefend personeel bij eventueel bombardement, de goede indeeling van de brandpiketten onder aanwijzing der loopplaatsen en het steeds in goeden staat onderhouden der brandblusmiddelen te verzekeren.

§ 60. Voor het geval dat eene beschieting of bombardement der versterking te verwachten is, wordt onder het bevel van een brandmeester een brandwacht betrokken, van de noodige consignes

voorzien en evenals de andere garnizoenswachten, geregeld gevisiteerd. Deze zendt gedurende de beschieting patrouilles door de straten, die zich in de gebouwen begeven, waar projectielen zijn ingeslagen, ten einde den ontstanen brand te blusschen.

Nieuwe verordeningen worden aan de burgerij bekend gemaakt en voor de navolging daarvoor gemaakt als :

.
.

het gereedhouden van emmers of vaten met water op de verschillende verdiepingen en de stoepen der huizen ;

het zooveel doenlijk verwijderen van brandbare stoffen van de zolders of blootgestelde lokalen ;

het steeds ongesloten houden der toegangen, om brand spoedig te kunnen ontdekken en te blusschen, en zoo voorts.

en in D. Diverse maatregelen bij nadering des vijands :

§ 87. Ook voor het inwendige der vesting moet de vesting-commandant eenige — liefst weinige — signalen vaststellen en algemeen bekend maken, als bijvoorbeeld :

Brandklok : Bij voorkeur een schelklinkende klok.

Het is mij niet mogen gelukken, om te ontdekken, of er reeds voorschriften gemaakt *zijn* op de brandblussching betrekking hebbende en of de verzameling van de gegevens den vesting-commandanten in vreedetijd opgedragen aangaande de aanwezige brandblusmiddelen en de inrichting der brandweer en zoo voorts ook aanleiding heeft gegeven tot bedenkingen van de zijde van die commandanten, hetzij over den onvoldoenden staat der blusmiddelen of over de minder doelmatige inrichting der brandweer. Mij komt het zoo vreemd voor, dat de vesting-commandant eerst wanneer zijne vesting in staat van beleg *verkeert* zijne bijzondere zorg moet wijden aan de goede organisatie der brandweer, en hoe hij door het herzien der verordeningen het tijdig gereed zijn van een *geoefend* personeel zal verzekeren, is mij ten eenemale onverklaarbaar.

Ook de taak, die aan patrouilles wordt opgedragen gedurende de beschieting, komt mij niet benijdbaar noch uitvoerbaar voor; zij moeten door de straten wandelen en zich in gebouwen be-

geven, waar projectielen zijn ingeslagen en dan den brand blusschen. Zulk een voorschrift *schijnt* zoo eenvoudig *op het papier*.

Eindelijk zij het mij vergund op te merken, dat het voorschrift bij voorkeur een schelklinkende klok voor het geven van het brandsignaal te bestemmen, niet aanbevelingswaardig is.

Elders, bijv. in Duitschland, wordt juist voorgeschreven, om gedurende het beleg van een vesting alles te vermijden, wat onder de in groote spanning verkeerende en later door zenuwachtigheid en nachtwaken zeer vermoeide bevolking agitatie kan verwekken en wordt op grond hiervan bijv. klokgelui als brandsignaal ten strengste verboden.

In een Duitsch werk: *Armierung von Festungen* uitgegeven in 1887, trof mij de volgende zinsnede: »In den Armierungsentwürfen der Festungen musz in geeigneter Weise auf Organisation einer Feuerwehr und auf Entwurf einer Feuerlöschordnung Bedacht genommen werden" — »das ist gewöhnlich Alles, was die Lehrbücher über Festungskrieg bringen und womit das Kapittel Feuerlöschrichtung abgethan ist. Die Art und Weise aber *wie* zu sorgen ist, bleibt unberührt, und nicht einmal die Anforderungen einer armirten Festung an ihr (Militär) Feuerlöschwesen werden klargestellt," is het niet, of de schrijver onze Instructie voor vesting- en fort-commandanten gelezen had?

Toch is het *voorkomen* van groote branden in belegerde vestingen van het hoogste belang. Niet alleen kan een brand de voor voeding en onderhoud van burgerij en bezetting onontbeerlijke voorraden van levensmiddelen en fourages vernietigen, doch daarenboven is een brand van beteekenis, vooral bij nacht, een doel voor de vijandelijke artillerie en is die eenmaal op dat doel goed ingeschoten, dan wordt de blussching van den brand schier onmogelijk en de gevolgen daarvan onberekenbaar.

Daarover wil ik ten slotte in zeer ruwe trekken mijne denkbeelden over het voorkomen en blusschen van brand in belegerde vestingen aan uw oordeel onderwerpen.

Van het hoogste belang is het in de allereerste plaats dat de melding van brand geschiedt, door middel van een brandweer-telegraaf.

Bestaat er van gemeentewege geen georganiseerde brandweer en brandweer-telegraaf, dan moet de militaire autoriteit in vredestand reeds het noodige voorbereiden, om in zeer korten tijd, desnoods met bovengrondsche geleidraden, zulk een meldstelsel in te richten of uit te breiden.

Is in de gemeente geen georganiseerde brandweer, dan moet in vredestand reeds een gedeelte der bezetting zoodanig worden geoefend, dat men de bestaande vrijwilligerskorpsen onmiddellijk onder militair verband en commando kan brengen.

Van het voorhanden zijnde blusmateriael moet een nauwkenrige opgave bestaan en in de magazijnen des vereischt een reservevoorraad aan handspuiten, slangen enz. die voortdurend in bruikbaren staat moeten worden gehouden, worden opgelegd.

De militaire bezetting moet reeds in vredestand in de behandeling der blusmiddelen worden geoefend en als daartoe de medewerking van het gemeentebestuur kan worden verkregen, gezamenlijke oefeningen van de vrijwillige brandweer met de militairen plaats hebben.

De plaatsen, waar observatieposten gedurende het beleg zullen worden opgesteld, moeten in vredestand worden aangewezen en de voor de blindeering dier posten noodige dekmiddelen in voorraad zijn.

De plaatsen, waar brandschellen of andere brandmeldinrichtingen zullen komen, moeten bij de bezetting bekend zijn, eveneens, waar de bewakingspatrouilles zullen gestationneerd worden. Wordt de staat van beleg afgekondigd, dan moet onmiddellijk bij verordening worden gepubliceerd, dat van *elken* brand onmiddellijk kennis *moet* worden gegeven, terwijl het niet nakomen van dit bevel met zware boete zal worden gestraft.

Dit heeft ten doel aan de militaire autoriteit de gelegenheid te geven elken brand, ook na dat die gebluscht is, te inspecteren, waardoor het gevaar aan onvolledige blussching immer verbonden, voorkomen wordt.

Verder zijn de volgende voorschriften wenschelijk :

1. Van alle zolderverdiepingen moeten de voorraden en het huisraad worden verwijderd. Op elken zolder moet bij de trap een ton water en een karlading zand worden geplaatst.

2. Ook in elke benedenverdieping of tuin moet een ton met water en een karlading zand aanwezig zijn.

3. Alle stroodaken moeten worden verwijderd.

4. In magazijnen en pakhuizen met licht brandbare stoffen en voorraden moeten de niet van ijzeren blinden voorziene en op minder dan 15 M. van naburige perceelen gelegen vensters met droog metselwerk (steen) worden dichtgemaakt. Over dag, wanneer er in die pakhuizen wordt gewerkt, kan dat worden weggenomen.

Op elke verdieping van zulk een gebouw moet één venster, daartoe door de brandweer aan te wijzen, zonder luiksluiting blijven; van af die vensters moet een pad, ten minste 60 cM. breed tot aan de trap vrijblijven. De glasschijven van die klimvensters moeten met koolteer bestreken worden.

5. Voorraden buskruit, vuurwerken en ontplofbare stoffen moeten binnen 24 uur worden ingeleverd. Aangifte moet worden gedaan van voorraden licht ontvlambare oliën en vloeistoffen.

De voorraden, toegestaan voor den verkoop in het klein, kunnen worden verminderd.

6. Onmiddellijk moet opgegeven worden, de hoeveelheden brandstoffen en teersoorten bij de handelaars in voorraad. Hier van zijn uitgezonderd de kleine voorraden voor werkplaatsen en die voor huiselijk gebruik. Steenkolen mogen niet hoger dan 1.5 zijn opgestapeld.

7. Het gebruik van open draagbaar licht of onbedekt vast licht is in alle pakhuizen en magazijnen, waar koopmansgoederen zijn opgestapeld en in werkplaatsen van licht brandbare stoffen verboden.

8. Het koken van oliën, vetten of teersoorten zonder vergunning is verboden.

9. Het loodgieters werk op daken of in magazijnen mag alleen geschieden, onder toezicht van de brandweer.

10. Heete asch mag alleen bewaard worden in gesloten ijzeren bakken.

11. Het doen uitbranden van schoorsteen is verboden.

12. Afwijking van deze bepalingen wordt gestraft met zware boeten.

De controle op de naleving is opgedragen aan Politie en Brandweer.

Bij den aanvang van het beleg worden in dienst gesteld observatieposten en bewakingspatrouilles. Een observatiepost moet bestaan uit 2 man. Het aantal posten regelt zich naar de uitgebreidheid der vesting. Zij worden gevestigd op hoog gelegen punten, in torens, hooge huizen enz., die reeds in vreedstijd worden aangewezen en voor zoo ver ze aan het vijandelijk vuur zijn blootgesteld, zooveel mogelijk geblindeerd moeten worden. Die posten te zamen moeten de geheele vesting overzien. Elke post heeft een Morsetoestel en is telegraphisch verbonden met de standplaatsen der bewakingspatrouilles tot hun district behoorende. Telephonische verbinding kan ook voldoende worden geacht.

De bewakingspatrouilles, bestaande uit 2 à 3 man zijn bedekt opgesteld. Zoodra ze van een observatiepost het sein ontvangen, dat en waar een projectiel is ingeslagen, rukken ze in versnelden pas uit met hun materieel, bestaande uit een kleinen wagen, waarop een klein handspuitje of een standpijp met slangen, wanneer van de waterleiding partij kan worden getrokken, verder 2 brandemmers, 1 reddingslijn, 3 dweilen, 1 bos met de huis-sleutels van hun district en 1 lantaarn.

Bemerkt men bij aankomst, dat de brand al eenige beteekenis heeft, dan wordt de meest nabij zijnde brandweerpost door middel van de brandschel gealarmeerd, doch bij een goede regeling van den patronilledienst, waarbij moet worden gerekend op 3 à 4 patrouilles op één observatiepost, zal ten gevolge van de spoedige ontdekking en het snel optreden de brand in den aanvang kunnen worden geblusht.

Het aantal brandweerposten zal gedurende het beleg moeten worden vermeerderd. Ook dat aantal zal af moeten hangen van de uitgebreidheid der vesting.

Als regel moet worden aangenomen, dat elk punt der vesting in 2 minuten, in sterken draf, moet kunnen worden bereikt, wat een actief optreden der brandweer met krachtige personeele en materiele middelen binnen 6 à 7 minuten na de ontdekking waarborgt en met het oog op het hoog belang aan spoedige

blussching verbonden, mag die grens niet worden overschreden.

Van hoe groot belang de quaestie der watervoorziening is, is u allen bekend.

In vele gevallen zullen de machinegebouwen, de watertoren of de prise d'eau, behoorende tot de waterleiding, spoedig door den vijand kunnen vernietigd worden, terwijl daarenboven de kans blijft bestaan dat door inslaan der projectielen de hoofdbuizen der waterleiding worden getroffen.

Brandputten en grachten moeten dan het bluswater leveren, doch hoe grooter de kans is, dat de watervoorziening van blusmiddelen te wenschen zal overlaten, des te klemmender wordt de noodzakelijkheid, om het *snel* optreden, dus het spoedig ontdenken van brand te waarborgen.

Aan het antwoord van den Commandant van het Regiment Sapeurs-Pompiers te Parijs op mijn vraag, op welke wijze gedurende het beleg in 1870—1871 in den dienst der brandweer werd voorzien en of de brandschade door het vijandelijk vuur veroorzaakt aanzienlijk was, ontleen ik de volgende bijzonderheden.

»Gedurende het beleg van 1870—'71 bleef het Regiment Sapeurs-Pompiers met den dienst der brandblussching belast; het materieel werd vermeerderd met 6 stoomspuiten en de brandweerkazernes werden telegraphisch verbonden aan de bureaux van den Generalen Staf van den Gouverneur.

Verschillende brandweerposten moesten worden opgericht of versterkt, om de voorraden levensmiddelen, munitie en fourage, die met het oog op een langdurig beleg waren opgestapeld, te bewaken en de nationale rijkdommen te beschermen.

Eindelijk werden groote openbare en bijzondere gebouwen en inrichtingen, zooals bijv. de Gasfabriek, van hulp- of brandposten voorzien.

Op die wijze zijn 122 tijdelijke posten opgericht, hetgeen het totaal aantal wachten op meer dan 200 bracht.

Het regiment had met zijne normale sterkte niet in zulk een drukken dienst kunnen voorzien, ook het noodige blusmaterieel zoude ontbroken hebben, maar gelukkig namen de compagnieën

sauteurs-pompiers van de naburige gemeenten de wijk naar Parijs en namen hunne brandspuiten mede.

Al die compagnieën werden onder het bevel van den Regiments-commandant geplaatst en deden denzelfden dienst als de Parijsche Pompiers. Daarenboven werden in de buitenwijken compagnieën vrijwilligers opgericht en met den brandweerdienst belast.

Daar de linkeroever der Seine alleen van het bombardement te lijden had, werden de brandweer- en bewakingsposten aan die zijde zeer aanzienlijk vermeerderd.

Zoodra een projectiel neerkwam, werd dat geseind en begaf eene patrouille zich naar het bedreigde punt, om het begin van den brand te blusschen.

Niettegenstaande de enorme quantiteit projectielen, door den vijand verschoten, kwamen er dientengevolge niet meer dan 40 branden voor, ontstaan door het springen van granaten en alle met uitzondering van 4, die aanmerkelijke uitbreiding kregen, konden ze onmiddellijk, dank zij het buitengewoon snel optreden, gebluscht worden."

Dus 4 branden van beteekenis, veroorzaakt door het vijandelijk vuur, dank zij de medewerking van de bevolking, de goede regeling en organisatie van den blusschingsdienst!

Weinige weken na het beleg, in de vreeselijke commune-dagen, toen de ontevreden en het uitschot der bevolking tegen het gezag in verzet kwamen en ellendige volksleiders gedurende korten tijd aan het bewind, een voorproef gaven van de zegeningen, die men van dergelijke regeeringen verwachten kan, kregen de Parijsche branden een andere beteekenis.

Den 21 Mei 1871 drong het leger van Versailles door de poort van St. Cloud binnen en begon een scherp gevecht tegen het gepeupel, dat van straat naar straat en van barricade naar barricade terug gedrongen werd en waarvan zich op het lautst een onbeschrijfelijke woede meester maakte. Aan het officieele rapport van den commandeerenden officier aan het Parijsche Gouvernement ontleen ik het volgende:

»24 Mei. De dag van 24 Mei zal onder de somberste van de geschiedenis van Parijs blijven rekenen. 't Is de dag der

branden en ontploffingen. De lucht blijft den geheelen dag verduisterd door rook en asch.

Reeds den vorigen dag had een vreeselijke brand het Palais van het Legioen van Eer, het Palais d'Orsay, en de Conseil d'Etat vernietigd; de Tuileriën hadden den geheelen nacht gebrand en tegen den ochtend bereikte de brand het Louvre waar de bibliotheek verbrandde en bedreigde de schilderijzalen.

»'s Ochtends braken branden uit in het Ministerie van Financiën, het Palais Royal, de Rue de Rivoli, de rue du Bac en de carrefour de la Croix Rouge. Eenige uren later zijn het Palais de Justice, het Théâtre Lyrique en het Hotel de Ville aan de vlammen overgeleverd.

»Hierbij komen geweldige ontploffingen in de wijken de la Sorbonne en du Panthéon.

De bevelvoerende Generaal geeft bevelen met kracht door te dringen tot het midden van de stad, ten einde de gelegenheid te vinden den brand zooveel mogelijk te beperken en vooral het Louvre te sparen.

In den avond van den 24 zijn de troepen meester van meer dan de helft van Parijs en van de voornaamste steunpunten van de commune, zooals Montmartre, place de la Concorde, het Hotel de Ville en het Panthéon.

25 Mei. In het centrum deboucheert de brigade Bocher, in drie colonnes door de Rue Corsivart, de boulevards Arago en Port Royal en maakt zich meester van »les Gobelins», dat de opstandelingen verlaten, na het in brand te hebben gestoken.

26 Mei. De afdeeling Ladmirault, op den linkervleugel, voltooit de voorbereidende maatregelen tot een beweging in de richting les Buttes Chaumont; te dien einde maakt zij zich meester van de barricades in de rues Riquet, de Flandre en de Kabylie, die het in bezit nemen van de Place de la Rotonde verzekeren, van waar de opstandelingen verdreven worden, *na-dat* zij eerst nog de suikerraffinaderij en de douane-magazijnen verbrand hebben.

Ik zal u niet vermoeien met een verdere schildering van de onmetelijke verliezen, toen door brand veroorzaakt, maar herhaal mijn reeds vroeger uitgesproken meening, dat ook op

binnenlandsche woelingen en verzet bij de inrichting van de brandweer moet gerekend worden, omdat brandstichting een machtig aanvalswapen is, meerdere branden in verschillende wijken ontstaan groote verwarring veroorzaken en splitsing van politie en bezetting kunnen ten gevolge hebben, en het brandstichten daarenboven voor ieder uitvoerbaar is zonder *veel* gevaar van ontdekking op te leveren.

Met nog enkele citaten uit het werk van Léon Belin getiteld: »Die Belagerung von Belfort» en waarin de schrijver zijn dagboek opneemt, besluit ik.

Men vindt daar de volgende publicaties van den Maire van Belfort.

Die van 4 November 1870 luidt :

De Maire van Belfort is verplicht aan de inwoners mede te deelen, dat het oogenblik gekomen is, dat een ieder een voorraad water in huis moet hebben, om desverreicht, wanneer de belegering van de stad begint, de branden te kunnen blusschen.

Hij noodigt een ieder uit, die den post van waker vervullen wil, om aan zijne medeburgers van het ontstaan van brand kennis te geven, zich in de bureaux van de Mairie te laten inschrijven.

In de publicatie van 10 November komt o. a. voor. De maire van Belfort verzoekt opnieuw de burgers, die zich aan den bewakingsdienst tegen brand willen wijden, om zich in de bureaux der Mairie te laten inschrijven.

Hij heeft de eer ter kennis van zijne medeburgers te brengen, dat het stadsbestuur in verschillende wijken der stad geblindeerde posten laat oprichten, waarin de wachten en te gelijker tijd personen, die in de straten loopende, onverwachts door granaatvuur bedreigd worden, een toevlucht kunnen zoeken.

Onder de data van 11 en 12 December teekent de schrijver aan:

De vijand beschiet Danjontin door middel van rijdende batterijen; wij hebben tot heden, in weerwil van de hevigheid van het onafgebroken bombardement nog slechts over een gering aantal branden te klagen, dank zij de waakzaamheid en den grooten moed van de wachten en de brandweer, aan welke het

bijna altijd gelukte den brand, onmiddellijk na het ontstaan te blusschen.

Om zulke uitnemende diensten, welke die dapperen dagelijks bewezen, openlijk te erkennen, schreef de Prefect aan den Maire den volgende brief:

Belfort, 12 December 1870.

M. de Maire.

Van af den aanvang van het bombardement heeft de brandweer van Belfort onafgebroken in de stad en voorsteden hare afmattende en gevaarlijke diensten met buitengewonen moed, dien ik dagelijks kan constateeren, verricht en die mij ten plicht stelt bij de eerste gelegenheid de regeering daarvan bericht te zenden.

Terwijl die personen zich geheel gewijd hebben aan de redding der stad en op die wijze direct aan de verdediging der plaats medewerken, is het niet meer dan billijk, dat de Staat de huisgeziinnen van hen, die het minst met aardse goederen gezegend zijn, ter hulpe komt.

Ik ben zeker in den geest van de republikeinsche regeering te handelen, wanneer ik u uit de staatskas een krediet van 500 frs. open met opdracht die onder de gezinnen van de brandwachts te verdeelen, die het meest hulp behoeven.

Gij, mijnheer de maire, zijt een goede beoordeelaar van de bewijzen van moed; dagelijks levert gij ons daarvan de bewijzen en daarom kan aan niemand beter dan aan u de verdeling der gelden worden opgedragen.

De Prefect van den Boven Rhijn,
GROSJEAN.

en bij de data 15 en 16 December leest men:

. . . . Hier, zoowel als in Straatsburg als in Breisach is het hoogst moeielijk de branden meester te worden, omdat de vlammen den vijand tot doel dienen. Men *moet* den brand bij het ontstaan blusschen, want heeft die eerst eenige uitgebreidheid gekregen, dan is blussching door het overweldigende vuur schier onmogelijk."

M. H. Ik ben aan het einde mijner taak gekomen en wanneer ik uwe belangstelling heb opgewekt voor het onderwerp mijner lezing en u heb overtuigd, dat eene goede regeling van het brandwezen steeds voor elke stad van hoog belang zijnde, onontbeerlijk is voor elke vesting of plaats, die belegerd of door de vijandelijke artillerie in geval van oorlog kan beschoten worden, dan is mijn doel bereikt.

Ik vermoed, dat sedert het bestaan van onze vereeniging het woord »blusschen" in de voordrachten hier gehouden nog maar zeer zelden zal gebruikt zijn en mijne lezing hangt als het ware van blusschen aan elkaar.

Wel zullen enkele mijner voorgangers verplicht geweest zijn nu en dan een douche toe te dienen, waar zij overdreven of te opgewonden denkbeelden meenden te moeten bestrijden, toch hebben de meeste voordrachten een meer opwekkende strekking, een fierder, meer krijgshaftigen toon . . . mijn rede moest wel, waar ik vuur en vlammen bestreed, een waterachtig karakter dragen.

Toch zult gij mij wel gelooven, wanneer ik u verzeker, dat mijn bluszmanie zich tot branden bepaalt.

Zijt overtuigd dat ik tot blussching van één vlam mijne medewerking nooit zal verleenen, en dat is de vlam der geestdrift, die in ieder onzer, in welken werkkring ook geplaatst, moet worden aangewakkerd.

Onlangs hoorde ik een talentvol redenaar de bewering uitspreken: voor de bereiking van een moeielijk doel heeft men vaak meer aan één vingerhoed geestdrift, dan aan honderden liters overtuiging en kennis. Ja, Mijne Heeren, zonder geestdrift komen wij de moeielijkheden, die een ieder op zijn weg ontmoet niet te boven, worden wij moedeloos onder decepties, onverschillig voor het doel van ons werk, waar een dikwerf grievende tegenstand of laksheid de resultaten van onze inspanning schijnbaar wegneemt of verkleint.

In onze prozaïsche, materialistische eeuw blijven de pogingen niet uit, om de vlam der geestdrift, zooal niet door water, dan toch door woorden, geschriften en daden uit te dooven.

Maar het zal niet gelukken !

Ons braaf Indisch leger gaf weer onlangs de meest schitterende bewijzen, dat bij onze soldaten de geestdrift nog hoog opvlamde toen zij stormden tegen steenen muren en geen hinderpalen kenden, waar het gold de smaad aan het vaandel aangedaan en zoo vele diep betreurde kameraden te wreken.

Laat ons M. H. ieder in eigen kring het ons tot levensdoel maken, om zelf geestdriftig te blijven, om geestdrift op te wekken voor al wat waar en goed is, en wanneer die ons bezielt bij ons werk, kunnen de resultaten niet uitblijven, dan zal het werk ons lichter vallen, dan zal ons leger, wanneer het ooit geroepen wordt, om het vaderland te verdedigen, zijn taak *volvoeren*, omdat het ook blijmoedig zal weten te *sterven* voor Vaderland en Vorstenhuis.

Ik heb gezegd.

Toejuichingen.

De VOORZITTER. Wanneer niemand het woord verlangt te voeren, dan geloof ik uit u aller naam te spreken, wanneer ik den heer de Wijs dank betuig voor zijne zeer onderhoudende en interessante voordracht.

Het is waar, toen het bestuur den heer de Wijs uitnoodigde hier een voordracht te houden, had het liefst door hem een Indisch onderwerp zien behandelen; dat dit niet geschiedde, viel ons eenigszins tegen.

Maar toch hebben wij bij slot van rekening alleszins reden om tevreden te zijn en hoewel het eerste deel der rede geen direct militair belang had, werd dit in zeer ruime mate aangevuld in het tweede deel.

Veel is er door den geachten spreker gezegd over het blusschen, maar wat hij bij ons niet heeft uitgebluscht, is de warme belangstelling, waarmede wij zijne voordracht van het begin tot het einde hebben aangehoord.

De vergadering wordt hierop gesloten.

De Secretaris,

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN.